


# Οι υπάρχουσες πρώιμες πηγές και ο μη πραγματικός Ιησούς Χριστός

[Μια εργασία και επιθεώρηση μερικών συγχρόνων απόψεων, πρωτίστως  βασισμένη στην εξαιρετική επιστημονική εργασία τού ερευνητή Raphael Lataster και στην βιβλιογραφία που παρατίθεται στο τέλος.]

## Εισαγωγή

Αφού μελετήσουμε τα Ευαγγέλια και τους εκτός Χριστιανισμού ιστορικούς και παντός είδους συγγραφείς του πρώτου και δευτέρου αιώνας, διακρίνομε ότι δεν υπάρχει κανένας λόγος να δεχθούμε τον Ιησού των Ευαγγελίων ή Χριστό της Πίστεως. Όσο αφανές και να ήταν το άτομο αυτό, τα Ευαγγέλια μάς λένε ότι κατά την παιδική του ηλικία έγιναν απίστευτα τέρατα και σημεία. Κατά την γέννησή του, αστέρι και Μάγοι το επισκέφτηκαν, κατατρόμαξε τον βασιλιά Ηρώδη και έτσι χιλιάδες αθώα νήπια εφονεύθησαν για χάρη του, την ογδόη ημέρα ο αρχιερέυς Συμεών το ομολόγησε πλήρως και αμετακλήτως, δωδεκαετές απεστόμωσε και κατατρόμαξε όλους τους σοφούς του Ναού του Γιαχβέχ με τις γνώσεις και τις αποστομωτικές απαντήσεις του, κ.λπ.

Η πολύκροτη και πλήρης αφαντάστων τεράτων και σημείων δράση του, ως άνδρας ώριμης ηλικίας, κράτησε ένα έτος κατά τους τρεις Συνοπτικούς, τρία έτη κατά τον Ιωάννη, και 21 έτη κατά τον Ειρηναίο. (Το ποιος από τους τρεις έχει δίκιο θα το αφήσω σε σας). Τα Ευαγγέλια λοιπόν «πιστοποιούν» ότι: Με μηδαμινή προσπάθεια εθεράπευε: Λεπρούς, τυφλούς, παραλύτους, μουγκούς, δαιμονισμένους, αρρώστους, κ.λπ. Οι όχλοι τον ακολουθούσαν όπου πήγαινε σαν τρελοί και όταν πάλι χανόταν έψαχναν σαν παλαβοί για να τον βρουν. Δυο φορές μάλιστα, χόρτασε 4.000-5.000 από δαύτους με τρόφιμα που δεν έφταναν ούτε για δέκα άτομα. Ανέστησε τρεις άλλους νεκρούς πριν από την ιδική του ανάσταση. Έγιναν τρομακτικά και αφάνταστα τέρατα και σημεία κατά την βάπτισή, σταύρωση και ανάστασή του. Κατατρόμαξε τον Ιωάννη Βαπτιστή, τους τετράρχες, τις ιουδαϊκές θρησκευτικές και πολιτικές αρχές, τις ρωμαϊκές αρχές, τον Πιλάτο και τόσους άλλους. Ο Εκατόνταρχος ομολόγησε ότι «αληθώς υιός θεού ήν ούτος», κ.λπ. Ο δε «Ευαγγελιστής Ιωάννης» κλείνει το Ευαγγέλιό του με τον τρομακτικό στίχο 21: 25 «έστι δε καί άλλα πολλά όσα εποίησεν ο Ιησούς, άτινα εάν γράφηται καθ' εν, ουδέ αυτόν οίμαι τον κόσμον χωρήσαι τα γραφόμενα βιβλία. αμήν.». Παρ' όλα ταύτα, καμία εξω-ευαγγελική ή εξω-χριστιανική

μαρτυρία δεν αναφέρει ούτε το άτομο αυτό, ούτε ένα απ' αυτά τα «άπειρα» τρομακτικά «γεγονότα» που το αφορούν -αν είναι δυνατόν! Περί τους 150 συγγραφείς όλων των ειδών αυτής της εποχής δεν αναφέρουν ούτε λέξη, αν εξαιρέσουμε κάτι πλαστογραφίες και αβάσιμες φήμες και διαδόσεις, οι οποίες δεν προέρχονται από αυτόπτες μάρτυρες και εκτός του ότι είναι πολύ αργοπορημένες, κατά 65 χρόνια και πλέον, λένε τόσο ολίγα που όλες μαζί δεν γεμίζουν ούτε δυο σελίδες. Αλλά και αυτές οι πλαστογραφίες, ή διαδόσεις, ή φήμες, αφορούν κυρίως τους χριστιανούς και όχι τον αυτόν τον ίδιο. Αν αυτά που αναγράφουν τα Ευαγγέλια ήταν αληθή, τότε αυτόν έπρεπε να τον αναφέρουν ακόμα και οι πέτρες και μάλιστα από την πρώτη στιγμή. Παρά ταύτα έχουμε μόνο την υστερόχρονη, αργοπορημένη και εσω-χριστιανική «μαρτυρία» των τεσσάρων κανονικών Ευαγγελίων και όσων άλλων αποκρύφων Ευαγγελίων έχουν διασωθεί, η οποία και πάλι περιέχει αμέτρητες αντιφάσεις και ιστορικά λάθη που την καθιστούν ύποπτη και αναξιόπιστη.

Βασισμένοι επίσης στην Καινή Διαθήκη, δεν δυνάμεθα να συμπεράνομε την ύπαρξη ενός απογυμνωμένου λαϊκού ιστορικού Χριστού, επί του οποίου βασίστηκε και αναπτύχθηκε ο μύθος του Ιησού της Καινής Διαθήκης. Αυτή η άποψη συχνά καλείται ο Μύθος του Ιησού, ή η Μυθική Θεωρία περί Ιησού, και συντομογραφείται με ΜΘΙ. Ένας τέτοιος απογυμνωμένος κοσμικός (με μικρό κ=λαϊκός, του κοσμάκη) Ιησούς έχει γίνει γενικά παραδεκτός από τους μη πιστούς, καθώς δεν υπάρχει κάτι το εξαιρετικά απίθανο γύρω από την ιδέα της υπάρξεως ενός ανδρός που διεκήρυττε τις διαφορετικές ιδέες του, ειδικά κατά τον πρώτο αιώνα στην Παλαιστίνη, τότε μάλιστα που πολλοί, εκ των οποίων ουκ ολίγοι ονομάζονταν Ιησούς, έκαναν ακριβώς αυτό, και όλα αυτά συνέβαιναν κατά τον καιρό όπου το Ισραήλ υπέστη μια από τις μεγαλύτερες καταστροφές.

Παρά ταύτα, το ότι ο Ιησούς δεν είχε υπάρξει ποτέ είναι μια ισχυρή δυνατότητα. Μία τοιαύτη που υποβαστάζεται όχι μόνο από το γεγονός ότι δεν υπάρχουν καθόλου βάσιμες πρώιμες πηγές οι οποίες τον αναφέρουν, αλλά ακόμα και από την ίδια την φύση των πιο πρώιμων υπαρχουσών πηγών περί Ιησού. Η μυθολογία του Ιησού δεν οδηγεί κατ' ανάγκην στην απιστία ή τον αθεϊσμό. Αλλά εάν είναι αληθής, ή απλώς εύλογη υπόθεση, επιφέρει προφανώς ανεπανόρθωτη ζημιά στις χριστιανικές παραδοχές (δόγματα, κλπ.). Είναι γεγονός ότι οι πρωτο-χριστιανοί δεν συμφωνούσαν όλοι επί της φύσεως τού Ιησού. Μερικοί μάλιστα, όπως λ.χ. οι Δοκίτες του τέλους του πρώτου αιώνα και μετά ταύτα, δεν πίστευαν σε έναν κυριολεκτικό και εν σώματι Ιησού και ούτως άφηναν ανοικτή την δυνατότητα του

ότι ένα μέρος πρωτο-χριστιανών πίστευαν σε έναν Ιησού εντελώς μυθικό.

Μερικοί χριστιανοί δεν είχαν την πεποίθηση ότι ένας Ιησούς εμφανίστηκε πραγματικά επί της Γης, είτε ως άνθρωπος, είτε ως φάντασμα. Σύμφωνα με διάφορους Μυθικιστές (=υποστηρικτές της ή των ΜΘΙ), ένας τέτοιος «μυστικιστικός», «ουράνιος», «Πλατωνικός» ή «Κοσμικός» (με κεφαλαίο Κ=διαστημικός) Ιησούς μπορεί να ευρεθεί εντός των Επιστολών της Καινής Διαθήκης, ιδιαιτέρως δε εντός των γραπτών που αποδίδονται στον Παύλο. Εάν ο Ιησούς του Παύλου (ο οποίος συμβαίνει να είναι ο 'πρώτος Ιησούς' που εμφανίζεται στον ιστορικό κατάλογο) μπορεί να αποδειχθεί ότι δεν προέρχεται από αποδεδειγμένες ιστορικές πηγές αλλά από παλαιότερα θρησκευτικά κείμενα και από την φαντασία του Παύλου, τότε υπάρχει ισχυρός λόγος για να αμφιβάλομε εάν ποτέ υπήρξε ένας πραγματικός Ιησούς Ναζωραίος. Ακόμα και αν ο Ιησούς του Παύλου είναι σωματικός-σαρκικός ή ανθρώπινος, θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ένας ενδιαμέσος κρίκος μιας εξελισσομένης αφηγήσεως που είχε εντελώς μυθολογικές προελεύσεις, όπως τα γραπτά του Παύλου προδίδουν.

Οι Ιστορικοποιούντες (=αυτοί που επιδιώκουν να κατασκευάσουν έναν ιστορικό Ιησού) έχουν καταβάλει μεγάλες προσπάθειες για να κάνουν τα κανονικά Ευαγγέλια ώστε να εμφανιστούν στον ιστορικό κατάλογο ως αρχαιότερα γραπτά (όπως π.χ. ο Bart D. Ehrman, ο οποίος για να στηρίξει την επιχειρηματολογία του, αφ' εαυτού του εισάγει και βασίζεται σε πολλές υποθετικές πηγές). Αυτό το κάνουν επειδή οι Επιστολές του Παύλου προξενούν σοβαρά πλήγματα στην παραδοχή τού Ιστορικού Ιησού. Το ενδεχόμενο ότι ο Παύλος αναφέρεται σε έναν Ιησού που δεν επισκέφθηκε την Γη ως άνθρωπος, κατά την γνωστή πρόσφατη ιστορική περίοδο, αποτελεί μια πολύ ενδιαφέρουσα εκδοχή. Πολλοί ερευνητές αναγνωρίζουν ότι ο Ιησούς που εμφανίζεται στις Επιστολές του Παύλου είναι πολύ διαφορετικός από τον Ιησού που παρουσιάζουν τα κανονικά Ευαγγέλια.

Αυτό είναι ιδιαιτέρως σημαντικό για τις μελέτες που αφορούν έναν ιστορικό Ιησού, διότι τα Ευαγγέλια κάνουν την εμφάνισή τους πολύ αργότερα στον ιστορικό κατάλογο. Εάν η πρώτη εικόνα του Ιησού είναι καθαρά πνευματική ή «ουράνια», τότε η ιδέα τού ότι οι απαρχές τού Ιησού είναι τελείως μυθολογικές καθίσταται όλο και περισσότερο εύλογη. Εάν η παραδοσιακή ιστοριούλα του Ιησού Ναζωραίου μπορεί να αποδειχθεί ότι εξελίχθηκε σιγά-σιγά από μυστικιστικές ιστοριούλες σε πιο ιστορικές τοιαύτες, τότε έχουμε ισχυρά επιχειρήματα για να ισχυριστούμε ότι είναι πολύ πιο πιθανό ο Ιησούς να είχε εντελώς μυθικές απαρχές απ' όσο έχει νομισθεί μέχρι τούδε· ουσιαστικά, φτάνομε στο ότι ουδέποτε υπήρξε.

## Πρωτογενείς πηγές

Το ερώτημα περί της υπάρξεως πρωτογενών πηγών είναι εύκολο και απαντάται αμέσως. **Δεν υπάρχει καμία!** Αυτό είναι πολύ κρίσιμο και δεν μπορούμε να το αγνοούμε. Πρωτογενείς είναι οι πηγές εκείνες που είναι σύγχρονες με αυτά που εκθέτουν και προέρχονται από αυτόπτες μάρτυρες. Πρωτογενείς πηγές είναι, επίσης, αρχαιολογικά κτερίσματα (ευρήματα) που καταδεικνύουν το υπό εξέταση ζήτημα. Δεν υπάρχουν τίποτα τέτοια για τον Ιστορικό Ιησού, πόσον μάλλον για τον Βιβλικό Ιησού. Επίσης γραπτά και κείμενα από το χέρι του υπό εξέταση προσώπου, ή από χέρι αυτόπτη μάρτυρα ή ακολούθου ή κάποιου συγχρόνου ατόμου με το υπό εξέταση πρόσωπο ή γεγονός. Δεν υπάρχουν τέτοιες πρωτογενείς πηγές για τον Ιησού.

Όλες οι καλλίτερες ενδείξεις που χρησιμοποιούνται για να πιστοποιήσουν την ύπαρξη του Ιησού προέρχονται από δευτερογενείς πηγές. Αυτές οι ενδείξεις είναι γραπτά, που προέρχονται **όχι** από αυτόπτες μάρτυρες, που εγράφησαν μακρόν χρόνο μετά τα «γεγονότα» της ζωής του Ιησού. Απλούστατα δεν έχουμε καμία πρωτογενή πηγή όταν εξετάζουμε τον Ιησού Ναζωραίο. Η Καινή Διαθήκη είναι υστερόχρονη, κατά μάλλον ή ήττον ψευδεπίγραφη (τα τέσσερα κανονικά Ευαγγέλια είναι ψευδεπίγραφα πράγμα που έχουμε εξαντλήσει σε άλλη εργασία μας), γράφτηκε από αγνώστους συγγραφείς και διά ταύτα είναι εξ ολοκλήρου δευτερογενής πηγή, και διά πολλούς λόγους που αλλού έχουμε αναπτύξει αναξιόπιστη. Αυτό το γεγονός από μόνο του αρκεί για να εξαλείψουμε οποιαδήποτε βεβαιότητα γύρω από την ύπαρξη του Ιησού, είτε θεωρήσουμε τις υπερφυσικές πλευρές του θέματος, είτε τις πλέον κοσμικές-λαϊκές πλευρές όπως την ιστορική του ύπαρξη.

Σε ό,τι ακολουθεί, εξετάζουμε εν συντομία τις κύριες πρωιμότερες δευτερογενείς πηγές οι οποίες είναι και οι πρώτες αναφορές στον Ιησού Χριστό στον ιστορικό κατάλογο. Αυτές είναι οι Επιστολές της Καινής Διαθήκης, κυρίως δε οι Επιστολές του Παύλου. Ο Γνωστικισμός, ο Δοκητισμός και αρκετά απόκρυφα κείμενα και φαινόμενα εξετάζονται επίσης. Η περιγραφή που κάνουμε σ' αυτή την σύντομη εργασία ενώ είναι λακωνική, είναι σαφής και κατατοπιστική. Τα Ευαγγέλια ως πολύ υστερόχρονα, σχετικώς με το υπό εξέταση ζήτημα, τα αναφέρομε όσο χρειαζόμαστε εν παρόδω. Το ζήτημα των Ευαγγελίων το έχουμε εξαντλήσει σε άλλες εργασίες μας.

## Οι πηγές των πρωιμοτέρων μαρτυριών

Ο Απόστολος Παύλος, μας παρέχει τα πρωιμότερα επιζήσαντα χριστιανικά

γραπτά, με πρώτο την 1η Προς Θεσσαλονικείς Επιστολή που συνήθως χρονολογείται το +49-50, ενώ οι τελευταίες εργασίες του εμφανίζονται γύρω στο +60. Ενώ χρονολογικά είναι οι πρωιμότερες πηγές, οι Παυλικές Επιστολές δεν είναι πρωτογενείς πηγές όταν εξετάζουμε το ερώτημα της ιστορικότητας του Ιησού. Δεν είναι σύγχρονες με τον Ιησού, και ο ίδιος ο Παύλος παραδέχεται ότι δεν ήταν αυτόπτης μάρτυς του ιστορικού Ιησού. Στην παρούσα εργασία περιλαμβάνουμε και την Προς Εβραίους Επιστολή μαζί με τις Επιστολές του Παύλου. Ως γνωστόν, η επίσημη Εκκλησία την έχει αποδώσει σ' αυτόν, αλλά η επιστήμη, αρχίζοντας με τον Ωριγένη Αλεξανδρείας, έχει αποδεδειγμένα απορρίψει την υπόθεση αυτή.

Ανάμεσα στους Μυθικιστές δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η μαρτυρία του Παύλου είναι κρίσιμη για το ερώτημα της ιστορικότητας του Ιησού. Τα Ευαγγέλια παρέχουν την πιο πλήρη ιστορία του Ιησού, αλλά αυτά εμφανίστηκαν πολλές δεκαετίες μετά τον θάνατο τού υποτιθεμένου Ιησού αλλά και του Παύλου. Τα γραπτά του Παύλου είναι γενικώς παραδεκτό ότι εμφανίστηκαν στον ιστορικό κατάλογο πολύ πριν από τα Ευαγγέλια, και έτσι είναι πολύ πιο πλησίον της ζωής του Ιησού (έστω και αν δεν είναι σύγχρονα με τον Ιησού). Καθώς δεν υπάρχουν προηγούμενες πηγές για να τις συγκρίνουμε με τα Ευαγγέλια, τα πρωιμότερα γραπτά του Παύλου καθίστανται ολοένα και περισσότερο σημαντικά. Αποτελεί λοιπόν τεράστιο ενδιαφέρον να εξετάσουμε τι είναι αυτά που μαρτυρεί ο Παύλος περί Ιησού, χωρίς όμως να εμβαπτίζουμε τα Ευαγγέλια (τα οποία συνετάχθησαν αργότερα) εντός των γραπτών του.

Ο ερευνητής Θρησκευτικών Σπουδών, William Arnal, καλεί να χρησιμοποιηθεί μια τέτοια προσέγγιση, σημειώνοντας ότι τα κανονικά Ευαγγέλια και οι Πράξεις (ένα ακόμα πιο κατοπινό γραπτό) έχουν επηρεάσει το πώς οι αρχικοί χριστιανοί Βιβλικοί μελετητές έχουν θεωρήσει τις Παυλικές Επιστολές και τον ίδιο τον Παύλο, και διατείνεται ότι ο Παύλος μπορεί να κατανοηθεί ως ένας ανεξάρτητος ευαγγελιζόμενος Ιουδαίος μάλλον, παρά ένας «Χριστιανός». Η αμερόληπτη μελέτη και η επιστημονική εξέταση των γραπτών του Παύλου πρέπει να γίνεται ανεξαρτήτως των Ευαγγελίων, εφ' όσον αυτά εγράφησαν προτού καν τα Ευαγγέλια φανούν ακόμα και σαν ιδέα στο προσκήνιο. Άρα ο Παύλος γράφει ανεξαρτήτως των Ευαγγελίων και μη έχοντας γνώση αυτών.

Αλλά προτού εξετασθούν οι παραδοχές και τα αιτήματα του Παύλου, θα ήταν πολύ σχετικό να δούμε ποιες ήταν οι πηγές του. Να ευγνωμονούμε τον Παύλο διότι επακριβώς κατονομάζει τις πηγές του:

Προς Γαλάτας 1: 11-12, «Γνωρίζω δε υμίν, αδελφοί, **το ευαγγέλιον το ευαγγελισθέν υπ' εμού ότι ουκ έστι κατά άνθρωπον· ουδέ γαρ εγώ παρά ανθρώπου παρέλαβον αυτό ούτε εδιδάχθην, αλλά δι' αποκαλύψεως Ιησού Χριστού**».

Προς Γαλάτας 1: 15-16, «**Ότε δε ευδόκησεν ο Θεός ο αφορίσας με εκ κοιλίας μητρός μου και καλέσας δια της χάριτος αυτού αποκαλύψαι τον υιόν αυτού εν εμοί, ίνα ευαγγελίζωμαι αυτόν εν τοις έθνεσιν, ευθέως ου προσανεθέμην σαρκί και αίματί**».

1η Προς Κορινθίους 11: 23, «**εγώ γαρ παρέλαβον από του Κυρίου ό και παρέδωκα υμίν, ότι ο Κύριος Ιησούς εν τη νυκτί ή παρεδίδοτο έλαβεν άρτον και ευχαριστήσας έκλασε και είπε**».

1η Προς Κορινθίους 15: 3-4, «**παρέδωκα γαρ υμίν εν πρώτοις ό και παρέλαβον, ότι Χριστός απέθανεν υπέρ των αμαρτιών ημών κατά τας γραφάς, και ότι ετάφη, και ότι εγήγερται τη τρίτη ημέρα κατά τας γραφάς**».

2α Προς Κορινθίους 12: 1-7, «Καυχάσθαι δη ου συμφέρει μοι· ελεύσομαι γαρ εις **οπτασίας και αποκαλύψεις Κυρίου. οίδα άνθρωπον εν Χριστώ προ ετών δεκατεσσάρων· είτε εν σώματι ουκ οίδα, είτε εκτός του σώματος ουκ οίδα, ο Θεός οίδεν· αρπαγέντα τον τοιούτον έως τρίτου ουρανού. και οίδα τον τοιούτον άνθρωπον· είτε εν σώματι είτε εκτός του σώματος ουκ οίδα, ο Θεός οίδεν· ότι ηρπάγη εις τον παράδεισον και ήκουσεν άρρητα ρήματα, α ουκ εξόν ανθρώπω λαλήσαι. υπέρ του τοιούτου καυχήσομαι, υπέρ δε εμαυτού ου καυχήσομαι ει μη εν ταις ασθενείαις μου. εάν γαρ θελήσω καυχήσασθαι, ουκ έσομαι άφρων· αλήθειαν γαρ ερώ· φείδομαι δε μη τις εις εμέ λογίσηται υπέρ ό βλέπει με ή ακούει τι εξ εμού. Και **τη υπερβολή των αποκαλύψεων** ίνα μη υπεραίρωμαι, εδόθη μοι σκόλοψ τη σαρκί, άγγελος σατάν, ίνα με κολαφίζη ίνα μη υπεραίρωμαι».**

Κ.ά.

Ο Παύλος όχι μόνο δεν αναφέρει ποτέ τις δυνατές, βάσιμες και από πρώτο χέρι εκθέσεις και μαρτυρίες πραγμάτων, αλλά οι μόνες πηγές που κατονομάζει είναι οι Γραφές της Παλαιάς Διαθήκης (η οποία γράφτηκε πολύ πριν την γέννηση τού Ιησού), και τον απ' ευθείας διάυλό του με την θεότητα. Δηλαδή πράγματα που με τεράστια δυσκολία ένας ικανός και αντικειμενικός ιστορικός θα θεωρούσε έστω ολίγον κατάλληλα, αν αφήναμε το πειστικά στην άκρη. Τα ολίγα συμβάντα της ζωής του Ιησού που αναφέρει ο Παύλος, δεν τα γνωρίζει ως αποτελέσματα τού ότι τα είδε ο ίδιος με τα μάτια του. Ακόμα χειρότερα, εύκολα συμπεραίνεται ότι δεν έμαθε αυτά τα συμβάντα ούτε από αυτούς που ήταν πλησίον τού Ιησού (όπως οι Απόστολοι και οι συγγενείς), καθώς ο Παύλος όταν αναγράφει τις πηγές του ειδικώς αποκλείει ανθρώπινες πηγές. Το γεγονός ότι ο Παύλος, που όπως υποτίθεται μεταστράφηκε στον Χριστιανισμό και έγραψε ολίγο χρόνο (18-30 χρόνια) μετά τον θάνατο τού Ιησού, παίρνει όλες τις πληροφορίες του για τον Ιησού από την Παλαιά Διαθήκη και την ανοικτή σύνδεσή του με τον θεόν του (αντί από ανθρώπους που ήταν αυτόπτες μάρτυρες) είναι πολύ καταδικαστικό, ιδιαιτέρως όταν οι Επιστολές του είναι οι πρωιμότερες πηγές που έχουμε για τον Ιησού.

Όπως βλέπομε, ακόμα και όταν πρόκειται για ακρογωνιαία Χριστιανικά δόγματα όπως η ανάσταση τού Ιησού, ο Παύλος και πάλι λαμβάνει τις πληροφορίες του από τις γραφές της Παλαιάς Διαθήκης. Ακόμα και όταν ο Παύλος υποτίθεται ότι παραθέτει τον ίδιο τον Ιησού, ακόμα και τότε, δεν κάνει ποτέ λόγο για τις πιθανές βάσιμες και πρωταρχικές εκθέσεις στις οποίες βασίστηκε αλλά και πάλι οι μόνες πηγές που κατονομάζει είναι οι Γραφές της Παλαιάς Διαθήκης, και ο απ' ευθείας διάυλός του προς τον θεϊκό «Κύριο». Ο ίδιος δεν παρακολούθησε τα συμβάντα της ζωής του Ιησού αλλ' ούτε συγκεκριμένα λέγει πότε και που συνέβησαν, και ούτε μπορούμε να υποθέσομε ότι τα έμαθε από γνωστούς θνητούς (όπως ο Πέτρος και ο Ιάκωβος)· αυτό δε επακριβώς το αποκλείει, πράγμα εκπληκτικό, εφ' όσον ε γνώριζε τους συγγενείς τού Ιησού και τους πλησιεστέρους ακολούθους του. Στην Προς Γαλάτας 1: 18-19 ομολογεί: *«Ἐπειτα μετὰ ἔτη τρία ανήλθον εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορήσαι Πέτρον, και ἐπέμεινα πρὸς αὐτόν ἡμέρας δεκαπέντε· ἕτερον δε των αποστόλων οὐκ εἶδον εἰ μὴ Ἰάκωβον τον ἀδελφόν του Κυρίου»*. Εν πάση περιπτώσει, ο Παύλος δεν φαίνεται να είχε μία ευχάριστη σχέση με τον Πέτρο, που όπως υποτίθεται ήταν ένας από τους πιο αξιόπιστους και αξιοζήτητους μάρτυρες, καθώς τον αντιπολιτεύτηκε κατά πρόσωπο. Προς Γαλάτας 2: 11 *«Ὅτε δε ἦλθε*

Πέτρος εις Αντιόχειαν, κατά πρόσωπον αυτώ αντέστην, ότι κατεγνωσμένος ην... κ.λπ.». Ο θρησκευτικός ερευνητής James Tabor επίσης σημειώνει για τις αλλόκοτες πηγές του Παύλου:

*Αυτό σημαίνει, ότι τα βασικά σημεία τού μηνύματος που διακηρύττει ο Παύλος, δεν προέρχονται από εκείνους που ήταν μαζί με τον Ιησού, τους οποίους ο Παύλος αποκαλεί σαρκαστικώς «οι **δοκούντες στύλοι είναι**» (Προς Γαλάτας 2: 9, οι οποίοι ότι νομίζουν πως είναι οι στύλοι της Εκκλησίας) ενώ πριν ολίγου είχε προσθέσει «από δε των **δοκούντων είναι τι, οποίοι ποτε ήσαν ουδένμοι διαφέρει**· πρόσωπον Θεός ανθρώπου ου λαμβάνει· **εμοί γαρ οι δοκούντες ουδένπροσανέθεντο**» (Προς Γαλάτας 2: 6, δηλαδή το τι ήταν και τι είπαν αυτοί ποσώς ενδιαφέρει τον Παύλο), αλλά από φωνές, οράσεις και αποκαλύψεις που ο Παύλος «ακούει και βλέπει». Για μερικούς μπορεί αυτά να αποτελούν ισχυρά θεμελίωση, αλλά για πολλούς, μεταξύ των οποίων ανήκουν οι περισσότεροι ιστορικοί, τέτοιες «παραδόσεις» δεν μπορούν να θεωρούνται ως βάσιμες ιστορικές μαρτυρίες.*

Ίσως ο Παύλος να είχε συναντήσει ανθρώπους που ευρίσκοντο πολύ πλησίον του Ιησού, όπως τον Ιάκωβο και τον Πέτρο, αλλά ποτέ δεν τους αναγράφει στις πηγές του. Η σπουδαιότητα τού γεγονότος, ότι ο Παύλος είχε συναντήσει τέτοια άτομα, είναι ανάγκη να εξετασθεί, διότι οι ιστοριούλες των σχέσεών τους με τον Ιησού αναφέρονται μέσα στα Ευαγγέλια, τα οποία είναι υστερόχρονα γραπτά. Δεδομένου επίσης ότι ο Παύλος ποτέ δεν ισχυρίζεται ότι είχε παραλάβει τις πληροφορίες του από οιονδήποτε που ήταν αυτόπτης μάρτυς, ή ίσως είχε παρακολουθήσει τα πεπραγμένα της ζωής του Ιησού (και έτσι εν δυνάμει εξαλείφει την δυνατότητα υπάρξεως πρωτογενών πηγών, που ούτως ή άλλως δεν υπάρχουν), η ιδιότητά του ακόμα και ως βάσιμη δευτερογενής πηγή αφήνει έναν τεράστιο χώρο για την αμφιβολία.

Πιθανόν, να τεθεί η ερώτηση διατί οι ερευνητές οφείλουν να προϋποθέτουν ότι ο Πέτρος και ο Ιάκωβος θα μπορούσαν οπωσδήποτε να έχουν διδάξει τον Παύλο οτιδήποτε αξιοσημείωτο αφορούσε τον ιστορικό Ιησού. Οι ιστορικοί γνωρίζουν τον μαζικό ρόλο που αυτοί έπαιζαν λόγω των Ευαγγελίων, τα οποία εμφανίζονται αργότερα στον ιστορικό κατάλογο, και συνεπώς αυτά θα μπορούσαν να βασίζονται στην πιο αδρή αφήγηση του Παύλου την οποίαν και επεξεργάζονται. Χωρίς να εμβαπτίζομε τα Ευαγγέλια εντός των Επιστολών, μάλλον και οι περί τον Ιησού εμπειρίες των Πέτρου και Ιακώβου ήταν παρόμοιες με αυτές του Παύλου.



Είτε ο Παύλος **δεν** είναι ιστορικώς αληθής περί των πηγών του (επιτρέποντας ούτως οι ερευνητές να αμφιβάλλουν έτι περισσότερο διά τα γραπτά του), είτε λέγει την αλήθεια: Όλα όσα ο Παύλος γνωρίζει για τον Ιησού προέρχονται από ό,τι ήταν ήδη από αιώνες πριν γραμμένο (πράγμα συγγενές με τις μιδρασικού τύπου θεωρητικές Παλαιοδιαθηκικές τάσεις των Ευαγγελίων), και από την ίδια την φαντασία του. (Μιδρασική είναι η μέθοδος ερμηνείας και παρουσιάσεως των Γραφών της Βίβλου, που εκτός των θρησκευτικών πίστεων, ηθικών εντολών, κ.λπ., προσπαθεί να γεμίσει τα κενά περί ατόμων, γεγονότων, κ.λπ., να εξομαλύνει τις αντιφάσεις, τα παράλογα, κ.ο.κ., που υπάρχουν εκεί μέσα, να βάλει μια σειρά και συνεχές νόημα, κλπ. Όπως π.χ., η Χριστιανική Δογματική διατείνεται ότι η Παλαιά Διαθήκη βρίσκει την συνέχεια, εκπλήρωση και κατανόησή της στη Καινή, πράγμα που παρατηρούμε και στον Παύλο, ενώ ο ορθόδοξος Ιουδαϊσμός δεν μπορεί ούτε καν να διανοηθεί κάτι τέτοιο!).

Το ότι ο Παύλος έγραφε με μιδρασικό ύφος γίνεται αντιληπτό από την αναφορά στην 1η Προς Κορινθίους (15: 3-4) για την έγερση του Μεσσία την τρίτη ημέρα κατά τας γραφάς: «*παρέδωκα γαρ υμίν εν πρώτοις ό και παρέλαβον, ότι Χριστός απέθανεν υπέρ των αμαρτιών ημών **κατά τās γραφάς**, και ότι ετάφη, και ότι εγήγερται τη τρίτη ημέρα **κατά τās γραφάς***». Αυτό το πράγμα δεν δηλώνεται πουθενά μέσα στις Γραφές της Παλαιάς Διαθήκης, άσχετα αν αυτή την δήλωσή του κατά ένα μόνο μέρος φαντάζεται **ένεκα** των Γραφών της Παλαιάς Διαθήκης (και όχι εκ των Γραφών διότι δεν υπάρχει πουθενά), ενώ το άλλο μέρος είναι δημιούργημα τής ιδικής του φαντασίας. Ο Richard Carrier συμφωνεί ότι:

*Ακόμα και στο πρώτο κεφάλαιο της Προς Γαλάτας Επιστολής, ο Παύλος σαφώς αρνείται όχι μόνο ότι παρέλαβε οποιαδήποτε ανθρώπινη παράδοση, αλλά και ότι τέτοιες παραδόσεις δεν έχουν καμία αξία γι' αυτόν και τους χριστιανούς συντρόφους του. Όταν λοιπόν συνδυάσουμε αυτό το γεγονός, με όλα όσα γνωρίζουμε για τις συγγραφικές πρακτικές του καιρού εκείνου και τον τρόπο κατά τον οποίον οι αφηγήσεις και οι βιογραφίες εχαλκεύονταν υπό φημισμένων ανθρώπων (ή ακόμα αποδίδονταν μόνον σ' τέτοιους, και πολλές φορές συμπεριλάμβαναν και ανυπάρχτους ανθρώπους) με το υλικό των διαδόσεων που κυκλοφορούσαν, η θέση των Μυθικιστών **δεν** φαντάζει καθόλου απίθανη.*

Στην συνέχεια ο Παύλος αναφέρει τις μεταθανάτιες εμφανίσεις του Ιησού: 1η Προς Κορινθίους 15: 5-8 «και ότι **ώφθη** Κηφά, είτα τοις δώδεκα· έπειτα **ώφθη** επάνω πεντακοσίοις αδελφοίς εφάπαξ, εξ ων οι πλείους μένουσιν έως άρτι, τινές

δε και εκοιμήθησαν· έπειτα **ώφθη** Ιακώβω, είτα τοις αποστόλοις πάσιν· έσχατον δε πάντων ωσπερεί τω εκτρώματι **ώφθη** καμοί». Όμως αποτυγχάνει, όπως και παντού έχει αποτύχει, να αναφέρει οποιεσδήποτε προθανάτιες κυριολεκτικές εμφανίσεις. Όσον αφορά αυτές τις εμφανίσεις (στην 1η Προς Κορινθίους, κεφάλαιο 15ο), ο Παύλος σταθερώς χρησιμοποιεί την ελληνική λέξη «ώφθη», η οποία συχνά χρησιμοποιείται στην Καινή Διαθήκη για να περιγράψει εμφανίσεις πνευματικών υπάρξεων, όπως έγινε με τις εμφανίσεις του Μωυσή και του Ηλία κατά την μεταμόρφωση του Ιησού (Ματθαίος 17: 3, Μάρκος 9: 4), την εμφάνιση τού Θεού στον Αβραάμ (Πράξεις 7: 2), και την πνευματική εμφάνιση τού Ιησού στον Παύλο (1η Προς Κορινθίους 15: 8), κλπ. Δυνητικώς οι ιστορικοποιούντες έχουν να αντιμετωπίσουν ένα σοβαρό πρόβλημα για την ιστορικότητα του Ιησού. Ότι δηλαδή, ο συγγραφεύς των πιο πρώιμων υπαρκτών γραπτών για τον Ιησού δεν κάνει καμία αναφορά σε πρόσφατες γι' αυτόν ιστορικές πηγές· θα μπορούσε λοιπόν αυτός ο ίδιος να ήταν ο δημιουργός του χαρακτήρα Ιησούς ή ακριβέστερα Χριστός ή έστω Χριστός Ιησούς. (Οι έτι περισσότερο αργοπορημένες Πράξεις ομολογούν: 9: 22 «Σαύλος δε μάλλον ενεδυναμούτο και συνέχυνε τους Ιουδαίους τους κατοικούντας εν Δαμασκώ, συμβιβάζων ότι ούτός εστιν ο Χριστός»).

Αυτή η ιδέα είναι αιρετική για όσους πιστεύουν στο απείκασμα του Ιησού των Ευαγγελίων, αλλά τα Ευαγγέλια εμφανίζονται στην ιστορική σειρά αργότερα, μετά τις Παυλικές Επιστολές. Μια λύση στο πρόβλημα, που προτάθηκε από τον Bart Ehrman (παρ' όλον ότι αυτός αποφεύγει να το παραδέχεται ρητά), πολύ προσφιλής μεταξύ μερικών βιβλικών μελετητών, είναι να σπρώξουν τα Ευαγγέλια πιο μπροστά, να τα κάνουν αρχαιότερα και να τα θέσουν πριν τον Παύλο· φτιάχνει δε αυτή την λύση με το να «δημιουργεί» και κάπως να χρονολογεί πολυάριθμες υποθετικές γραπτές και προφορικές πηγές. Η δημιουργία τέτοιων υποθετικών πηγών του Ehrman, στις οποίες θα επιθυμούσε σφόδρα να έχει πρόσβαση, δεν είναι μόνο μια θλιβερά ανεπαρκής ιστορική μεθοδολογία, αλλά επί πλέον επιδεικνύει την ασυνέπειά του και την εκ των υστέρων απόδοση προνομίων (μαρτυρίας κ.λπ.) και προτεραιότητα (χρονολογική και ιστορική) στα Ευαγγέλια καθ' ότι αργότερα αυτός ο ίδιος σκώπτει μια τέτοια προσέγγιση, όταν αυτή εφαρμόζεται σε άλλες πηγές, όπως στις ίδιες τις Επιστολές:

*Ο Παύλος σχεδόν βεβαίως δεν έγραψε την Επιστολή Προς Κολασσαείς. Πρόκειται για μία από τις χαλκεύσεις που έγιναν στο όνομα τού Παύλου και γράφηκαν μετά τον θάνατό του, καθώς οι κριτικοί μελετητές έχουν διαγνώσει επί πολύ μακρύ χρονικό διάστημα. Το να επιχειρούμε να αποδείξομε ότι αυτό το*

*κείμενο παράγεται από μία προ-Παυλική παράδοση καθίσταται προβληματικό. **Η Προς Κολασσαείς Επιστολή είναι μετα-Παυλική, και συνεπώς επί ποίων βάσεων μπορούμε να λέμε ότι αυτό το κείμενο είναι προ-Παυλικό;***

Αυτά που εκπληκτικώς και ασυνεπώς λέγει ο Ehrman διά την Προς Κολασσαείς Επιστολή, τα ίδια μπορούν να λεχθούν και διά τα Ευαγγέλια: **«Τα Ευαγγέλια είναι μετα-Παυλικά, και συνεπώς επί ποίων βάσεων μπορούμε να λέμε ότι αυτά τα κείμενα είναι προ-Παυλικά;»**. Εάν ο Ehrman ευρίσκει προβληματικό το να υποθέτομε ότι ένα κατοπινό γραπτό περιέχει πρότερες πληροφορίες, είναι καταπληκτικό το ότι νομίζει πως μια όμοια προσέγγιση προς τα Ευαγγέλια είναι πλήρως παραδεκτή, και επί πλέον κρίσιμη για την δική του ανάπτυξη της ιστορικότητας του Ιησού! Η συνέπεια με τέτοιου είδους σκεπτικισμό πιθανότατα θα κατέληγε σε συμπεράσματα δι' αλλαγής στρατοπέδων. Τώρα που έχει διαπιστωθεί ότι οι πηγές επί των πρώτων-πρώτων υπαρκτών αφηγήσεων διά τον Ιησού είναι τελείως ακατάλληλες διά την ιστορική έρευνα (σκεφτείτε αν η ιστορία για τον Αβραάμ Λίνκολν βασιζόταν μονοσήμαντα επί αρχαίων βιβλίων τα οποία εγράφησαν για τον Ιούλιο Καίσαρα και σε υποτιθέμενες αποκαλύψεις από υπερφυσικές οντότητες) και διά την έκταση επί της οποίας ερευνητές όπως ο Ehrman προσπαθούν να επιλύσουν το πρόβλημα με το να παραβιάζουν βασικές ιστορικές αρχές, η εστίαση θα μετατεθεί στο περιεχόμενο των Παυλικών και των άλλων Επιστολών που οι ιστορικοποιούντες τον Ιησού θα το θεωρήσουν μάλλον προσβλητικό και εναντίον των ιδικών τους απόψεων.

Εν κατακλείδι, είτε ο Παύλος ομιλεί ορμώμενος πράγματι από την Παλαιά Διαθήκη και από τις απ' ευθείας «υπερφυσικές πηγές» τις οποίες ο ίδιος ισχυρίζεται (αφήνοντας ανοικτή την δυνατότητα ενός μη κυριολεκτικού Ιησού και μη κυριολεκτικών αφηγήσεων), είτε κατέχει άλλες κρυφές πηγές και απλούστατα ψεύδεται σαν κακό παιδάκι. Όπως και να έχει το πράγμα, η πιστότητα ολοκλήρου τού έργου του όσον αφορά την παροχή ακριβών πληροφοριών επί του Ιησού είναι πολύ διακυβευμένη. Οι ιστορικοί δεν είναι δυνατόν να εμπιστεύονται έναν άνθρωπο που ισχυρίζεται ότι παίρνει όλες τις πληροφορίες του από τον «Θεό», ή που πρόκειται για ψεύτη. Αυτά εξετάζομε έτι περεταίρω σε ό,τι ακολουθεί.

### **Ο ελαχιστικός και άνευ παραπομπών Ιησούς του Παύλου**

Ο Albert Schweitzer στο έργο του «The Mysticism of Paul the Apostle», στην σελίδα 389 γράφει:

*Είναι αναμφισβήτητο το γεγονός στην ιστορία της χριστιανικής πίστεως ότι για αιώνες, κατά κάποια έννοια, το Ευαγγέλιο του Παύλου στάθηκε εμπόδιο στον δρόμο του Ευαγγελίου του Ιησού. Πώς συνάγεται το συμπέρασμα αυτό; Η στάση την οποία ο ίδιος ο Παύλος λαμβάνει έναντι του Ευαγγελίου του Ιησού είναι ότι δεν το επαναλαμβάνει συμφώνως προς τα λόγια του Ιησού και δεν επικαλείται την αυθεντία του.*

Οι ιστορικοποιούντες και οι μυθικιστές συμφωνούν ότι οι Παυλικές Επιστολές (και όλα τα εκτός Ευαγγελίων βιβλικά βιβλία γενικώς) έχουν πολύ ελάχιστα να πουν διά τα λόγια και τα έργα του Ιησού. Αυτό αφ' εαυτού του δεν είναι κατ' ανάγκην πρόβλημα. Εν τούτοις, διαφαίνεται ως ύποπτο το γεγονός ότι τα γραπτά που εμφανίζονται πολύ αργότερα στον ιστορικό κατάλογο (τα κανονικά Ευαγγέλια) επεκτείνονται φαινομενικά επί της βασικής ιστορίας που παρουσιάζουν οι Επιστολές· θα ήταν πολύ πιο λογικό το ότι οι κατοπινές (και πιο λεπτομερείς) εκθέσεις θα δημιουργούσαν μυθολογίες, και όχι οι πρότερες, πιο συγκεκριμένες και πλησιέστερες προς τα γεγονότα τιαούτες. Ο Ehrman προσπαθεί να δικαιολογήσει αυτή την σχετική σιωπή των Επιστολών, με το να επιμένει: «Το ότι αυτό (το περιεχόμενο των Ευαγγελίων δηλαδή) ήταν κοινή γνώση θα πρέπει να καθίσταται εμφανές από τις Ευαγγελικές πηγές ...» (που μόνον αυτός φαντάζεται και εισάγει αξιωματικώς).

Οι πηγές αυτές όμως είναι εκείνες οι οποίες φτιάχτηκαν και εισήχθησαν από τον ίδιο τον Ehrman και επί των οποίων τόσο πολύ βασίζεται· τα Ευαγγέλια είναι μετα-Παυλικά, και έτσι τα συμπεράσματα κατά πάσαν πιθανότητα θα ήταν διαφορετικά εάν οι ιστορικοποιούντες όπως ο Ehrman τα χρησιμοποιούσαν πραγματικά ως τέτοια, και δεν ενέθεταν την αργοπορημένη ευαγγελική αφήγηση μέσα στα προηγούμενα κείμενα. Τώρα καθίσταται πολύ πιο εκπληκτικό το ότι ο Παύλος ευρίσκεται ο ίδιος μπροστά σε καταστάσεις όπου θα μπορούσε να επαναλάβει τον Ιησού και ούτως να ανακηρύξει την αυθεντία του, και παρά τούτα δεν το κάνει:

*Προς Ρωμαίους 14: 1-4 «Τον δε ασθενούντα τη πίστει προσλαμβάνεσθε, μη εις διακρίσεις διαλογισμών. ος μεν πιστεύει φαγείν πάντα, ο δε ασθενών λάχανα εσθίει. ο εσθίων τον μη εσθίοντα μη εξουθενείτω, και ο μη εσθίων τον εσθίοντα μη κρινέτω· ο Θεός γαρ αυτόν προσελάβετο. συ τις ει ο κρίνων αλλότριον οικέτην; τω ιδίω Κυρίω στήκει ή πίπτει· σταθήσεται δε· δυνατός γαρ εστιν ο Θεός στήσαι αυτόν».*

1η Προς Κορινθίους 8 «Περί δε των ειδωλοθύτων, οίδαμεν ότι πάντες γνώσιν έχομεν. η γνώσις φυσιοί, η δε αγάπη οικοδομεί. ει δε τις δοκεί ειδέναι τι, ουδέπω ουδέν έγνωκε καθώς δει γνώναι· ει δε τις αγαπά τον Θεόν, ούτος έγνωσται υπ' αυτού. Περί της βρώσεως ουν των ειδωλοθύτων οίδαμεν ότι ουδέν είδωλον εν κόσμω, και ότι ουδεις Θεός έτερος ει μη εις. και γαρ είπερ εισί λεγόμενοι θεοί είτε εν ουρανω είτε επί της γης, ωσπερ εισί θεοί πολλοί και κύριοι πολλοί, αλλ' ημίν εις Θεός ο πατήρ, εξ ου τα πάντα και ημείς εις αυτόν, και εις Κύριος Ιησούς Χριστός, δι' ου τα πάντα και ημείς δι' αυτού. Αλλ' ουκ εν πάσιν η γνώσις· τινές δε τη συνειδήσει του ειδώλου έως άρτι ως ειδωλόθυτον εσθίουσι, και η συνείδησις αυτών ασθενής ούσα μολύνεται. βρώμα δε ημάς ου παρίστησι τω Θεω· ούτε γαρ εάν φάγωμεν περισσεύωμεν, ούτε εάν μη φάγωμεν υστερούμεθα. βλέπετε δε μήπως η εξουσία υμών αύτη πρόσκομμα γένηται τοις ασθενούσιν. εάν γαρ τις ίδη σε, τον έχοντα γνώσιν, εν ειδωλείω κατακείμενον, ουχί η συνείδησις αυτού ασθενούς όντος οικοδομηθήσεται εις το τα ειδωλόθυτα εσθίειν; και απολείται ο ασθενών αδελφός επί τη σή γνώσει, δι' ον Χριστός απέθανεν. ούτω δε αμαρτάνοντες εις τους αδελφούς και τύπτοντες αυτών την συνείδησιν ασθενούσαν εις Χριστόν αμαρτάνετε. διόπερ ει βρώμα σκανδαλίζει τον αδελφόν μου, ου μη φάγω κρέα εις τον αιώνα, ίνα μη τον αδελφόν μου σκανδαλίσω».

Προς Κολασσαείς 2: 20-21 «Ει ουν απεθάνετε συν τω Χριστω από των στοιχείων του κόσμου, τι ως ζώντες εν κόσμω δογματίζεσθε, μη άψη μηδέ γεύση μηδέ θίγης».

Επί παραδείγματι, όσον αφορά τους νόμους της διαίτης, ο Παύλος θα μπορούσε άνετα να παραπέμψει στην αυθεντία του Ιησού, καθώς τα Ευαγγέλια αναφέρουν:

Μάρκος 7: 14-15 «Και προσκαλεσάμενος πάντα τον όχλον έλεγεν αυτοίς· ακούετε μου πάντες και συνίετε. ουδέν εστιν έξωθεν του ανθρώπου εισπορευόμενον εις αυτόν ό δύναται αυτόν κοινώσαι, αλλά τα εκπορευόμενά εστι τα κοινούντα τον άνθρωπον».

Ο Robert Price (όπως και πολλοί άλλοι) επισημαίνει πολυάριθμα παραδείγματα

στα οποία ο Παύλος έχει την ευκαιρία να απλοποιήσει την αγγαρεία αποδείξεως και να βροντοφωνάξει μέσα στο μήνυμά του την αυθεντία και εξουσία του Ιησού, αλλά αποτυγχάνει να το πράξει. Όταν ο Παύλος συστήνει την αγαμία (1η Προς Κορινθίους 7: 1, 7-8), θα μπορούσε να έχει αναφέρει τον Ματθαίο 19: 10-12. Όταν υποδεικνύει ότι οι χριστιανοί πρέπει να πληρώνουν φόρους (Προς Ρωμαίους 13: 1-6), ο Παύλος θα μπορούσε να παραπέμψει στον Μάρκο 12: 1-7. Όταν αναπτύσσει το ζήτημα της περιτομής (Προς Ρωμαίους 3: 1, Προς Γαλάτας 5: 1-12), ο Παύλος θα μπορούσε να αναφέρει την περιτομή του ίδιου του Ιησού στον Λουκά 2: 21, τι πιο απλό! Όταν ο Παύλος (και ο Πέτρος στην 1η Πέτρου 2: 13-17) προτρέπει υπακοή στις ρωμαϊκές αρχές οι οποίες γενικώς τιμωρούν τους διεστραμμένους (Προς Ρωμαίους 13: 1-7, 1η Προς Τιμόθεον 2: 1-2, Προς Τίτον 3: 1), φαίνεται πως «ξέχασε» τι έκαναν στον Ιησού Χριστό! Αντί να περιγελά τους Ιουδαίους επειδή απαιτούσαν θαύματα (1η Προς Κορινθίους 1: 22), ο Παύλος θα μπορούσε να είχε αναφέρει το μέγα πλήθος των θαυμάτων που ο Ιησούς υποτίθεται ότι διέπραξε και τα οποία ο κόσμος βρήκε τόσο πειστικά. Αλλ' όμως συμπεριφέρεται σαν να μην τα ξέρει! Όταν ο Παύλος ομίλησε για γάμο, διαζύγιο, παρθενία, κ.λπ., (Προς Ρωμαίους 7: 2-3, 1η Προς Κορινθίους 7: 6, 10-16, 25, 39, κ.ά.), είπε τα δικά του, αντιφατικά προς αυτά που λέγει τόσο ηχηρά ο Ιησούς στον Ματθαίο 5: 31-32, 19: 1-12, Μάρκο 10: 1-12 και Λουκά 16: 18, κ.ά. Πάρτε την Καινή Διαθήκη και συγκρίνατε αυτές τις παραπομπές, για να μην τις παραθέσομε εδώ λόγω χώρου, στις οποίες ο Παύλος φάσκει και αντιφάσκει όχι μόνο με τον Ιησού αλλά και με το εαυτόν του. Πολύ περιέργως δεν δίνει σημασία στο βάπτισμα (Α' Προς Κορινθίους 1: 16-17 *«εβάπτισα δε και τον Στεφανά οίκον· λοιπόν ουκ οίδα ει τινα άλλον εβάπτισα. ου γαρ απέστειλέ με Χριστός βαπτίζειν, αλλ' ευαγγελίζεσθαι, ουκ εν σοφία λόγου, ίνα μη κενωθή ο σταυρός του Χριστού»*, κ.ά.), ενώ έπρεπε να γνωρίζει την βάπτισμα του Ιησού και την ρητή εντολή του (*«βαπτίζοντες αυτούς εις το όνομα...»*). Στην Β' Προς Κορινθίους ια': 17-18 η θεοπνευστία σταμάτησε! Μας λέει ότι, δεν είχε εντολή από τον Κύριο (πάνω στα θέματα που αναφέρει εκεί) και έτσι αναγκάστηκε να πει αφ' εαυτού του ό,τι του κατέβηκε εκείνη την ώρα! Σ' αυτά τα θέματα όμως, ο Κύριος είχε μιλήσει στον Ματθαίο, 5: 31-32, 19: 1-12, 28: 19, Μάρκο 10: 1-12, 16: 15-16, Λουκά 16: 18, Πράξεις 1: 5, κ.ά., αλλά φαίνεται τα ξέχασε και η θεοπνευστία δεν του τα θύμισε! Ο τραγέλαφος τέτοιων αναφορών θεοπνεύστου ασυνεπείας μπορεί να συνεχιστεί έτι επί μακρόν.

Ακόμα και ο Ehrman αναγνωρίζει και το έτι μεγαλύτερο ζήτημα, ότι ενώ υπάρχουν μπόλικες περιστάσεις κατά τις οποίες ο Παύλος σαν να φαίνεται ότι πραγματικά παραθέτει τον Ιησού και παρά ταύτα δεν αποδίδει την απαιτούμενη

αναγνώριση της αναφοράς σ' αυτόν (αν και ο Ehrman νομίζει ότι ο Παύλος παραφράζει κατοπινά γραπτά· ένα παράλογο και προεξοφλημένο συμπέρασμα). Ο Μάρκος (1: 22) καταδεικνύει την έκπληξη τού κόσμου που παρακολουθεί τον Ιησού να διδάσκει από την αφ' εαυτού του εξουσία, τόσο αλλιώς από τους Γραμματείς που ψαχούλευαν μέσα στην Τοράχ. Ίσως ο Παύλος να μην είχε το χάρισμα του Ιησού· ή υπάρχει κάποιος άλλος λόγος διά τον οποίον ο Παύλος αποφεύγει να χρησιμοποιεί την εξουσία του Ιησού, και όπως οι Γραμματείς (γενικώς εκλαμβανόμενοι ως εχθροί του Ιησού) έτσι και αυτός βασίζεται στην Παλαιά Διαθήκη διά το μήνυμά του. Στους ιστορικοποιούντες τον Ιησού που σημειώνουν αυτές τις ανωμαλίες ανήκει και ο Gerd Ludemann ο οποίος λέγει:

*Ο οιοσδήποτε οφείλει να καταγράψει με αρκετή έκπληξη το γεγονός ότι οι διδασκαλίες του Ιησού φαίνονται να παίζουν έναν πολύ υποδεέστερο ρόλο στις θρησκευτικές και ηθικές οδηγίες του Παύλου που τις λαμβάνει εκ της Παλαιάς Διαθήκης...και ούτε μια φορά δεν αναφέρει ο Παύλος τον Ιησού ως διδάσκαλο, τα λόγια του ως διδασκαλίες, ή στους Χριστιανούς ως μαθητές του. Όσον αφορά αυτή την διαπίστωση, υψίστη σημασία έχει το γεγονός ότι όταν ο Παύλος παραθέτει «Λόγια του Ιησού», ποτέ δεν τα ονομάζει ως τοιαύτα· αντ' αυτού χωρίς καμία εξαίρεση οσάκις το κάνει (διότι δεν το κάνει πάντοτε), τα αποδίδει εις τον «Κύριον».*

*(Δηλαδή τον Παλαιοδιαθηκικό Γιαχβέχ. Οι χριστιανοί νομίζουν ότι ο «Κύριος» στον Παύλο είναι ο Ιησούς Χριστός. Αλλά στην τότε αλλοιωμένη Παλαιά Διαθήκη των εβδομήκοντα-δύο την οποία ο Παύλος και οι πρωτο-χριστιανοί επικαλούντο και στην οποία παραπέμπανε συνεχώς κατά τις λογομαχίες τους με τους Ιουδαίους, η λέξη «Κύριος» έχει αντικαταστήσει το εβραϊκό απρόφερτο και αμετάφραστο όνομα «Γιαχβέχ», που αναγράφεται πάνω από επτά χιλιάδες φορές στην Εβραϊκή Τανάχ - Παλαιά Διαθήκη, πράγμα που ευκολότατα μπορεί να διαπιστωθεί και σήμερα).*

Είναι δυνατόν ότι ο Παύλος δεν αισθανόταν την ανάγκη να επικαλεσθεί την εξουσία τού Ιησού, καθώς οι αναγνώστες του πιθανώς να εγνώριζαν ήδη όλες τις διδασκαλίες και τα έργα του Ιησού. Αυτή η επεξήγηση όμως χάνει την ισχύ της, δεδομένου ότι γνωρίζουμε περί των «διδασκαλιών του Ιησού» μόνο ένεκα των μετα-Παυλικών γραπτών και ακόμα αυτό δεν φαίνεται να ισχύει σε κανένα κείμενο

του καιρού του Παύλου. Μελετητές και πιστοί, ομοίως πρέπει να δεχθούν την πολύ πραγματική δυνατότητα ότι τέτοιες διδασκαλίες και λόγια στην πραγματικότητα προήλθαν από τον Παύλο (ή ακόμα και από άλλες θρησκευτικές παραδόσεις συνολικά), και μόνο αργότερα, στα Ευαγγέλια δηλαδή, αποδόθηκαν στον Ιησού ή πιθανώς σε «γραπτά λογίων» όπως το Q και το Ευαγγέλιο του Θωμά, τα οποία θα είχαν εμφανιστεί στον ιστορικό κατάλογο μεταξύ των Παυλικών Επιστολών και των κανονικών Ευαγγελίων.

Θα μπορούσε να συμβαίνει ότι ο Παύλος -με πλήρη έλλειψη ενδιαφέροντος για την πρόσφατη ζωή και δράση του Ιησού- παρουσιάζει ένα «απογυμνωμένο» απείκασμα του Ιησού των Ευαγγελίων όπως στους απολογητές αρέσει να αντιπροτείνουν· δεδομένου όμως ότι τα γραπτά του Παύλου εμφανίζονται προηγουμένως, πρέπει να θεωρηθεί πιο εύλογο το ότι τα Ευαγγέλια βασίζονται στις Επιστολές του Παύλου και αυτές επεξεργάζονται. Είτε Ιησούς υπήρξε είτε όχι, ο Παύλος φαίνεται να μην ενδιαφέρεται καθόλου για έναν πρόσφατο ιστορικό Ιησού· ως εάν μία τέτοια έννοια θα είχε μόνο δευτερεύουσα σημασία διά τον πρωταρχικό σκοπό του: Δηλαδή, την διάδοση της Παυλικής θεολογίας, την διάδοση του ιδιικού του μηνύματος.

### **Ο κοσμικός (=διαστημικός) Χριστός του Παύλου**

Δεν υπάρχει ούτε ένας στίχος μέσα στις Παυλικές Επιστολές ο οποίος να επισυνάπτει στον θάνατο τού Ιησού ειδικώς, και εν τέλει σ' όλη τη ζωή του γενικώς, μία ακριβή χρονολογία και έναν συγκεκριμένο τόπο. Ευγνωμονούντες τα κανονικά Ευαγγέλια, οι Βιβλικοί ιστορικοί τείνουν να νομίζουν ότι ο Ιησούς απέθανε στην Ιερουσαλήμ υπό την ηγεμονία του Ποντίου Πιλάτου. Αλλά τα Ευαγγέλια είναι μετα-Παυλικά, και δεν ημπορούν να υποτεθούν ότι περιέχουν τις πρωιμότερες παραδόσεις για τον Ιησού. Οι μελετητές οφείλουν να λάβουν υπ' όψη τις δυνατότητες των όσων λέγει ο Παύλος, χωρίς να γνωρίζουν τα μετέπειτα γραπτά τα οποία απλώς μπορεί να επεκτείνουν τις αφηγήσεις του Παύλου. Με αυτό κατά νουν, οι Επιστολές είναι κάτι περίεργα κείμενα που μπορούν να υποδεικνύουν ότι ο Ιησούς που απεικάζεται από τον Παύλο και τους συγγραφείς των άλλων επιστολών **δεν** είναι ένας σωματικός, ανθρώπινος Ιησούς που εσχάτως εμφανίστηκε επί της Γης.

Ο Παύλος έχει να μας πει πολύ ολίγα πράγματα για την παρεπιδημία του Ιησού επί της Γης. Για παράδειγμα, δεν ενημερώνει καθόλου που και πότε έγινε η σταύρωση και γιατί και πως. Τα Ευαγγέλια που γράφτηκαν μετά τον Παύλο προσπαθούν να γεμίσουν τα κενά και έτσι να επεξηγήσουν τον θρύλο της ζωής του Ιησού. Ο



Παύλος, όπως φαίνεται, αδιαφορεί για έναν πρόσφατο ιστορικό Ιησού, ωσάν αυτή η έννοια να ήταν δευτερευούσης σημασία για το πρωταρχικό μήνυμα τού Παύλου. Φανταστείτε έναν Χριστιανισμό εις τον οποίον ο ιστορικός Ιησούς δεν έχει πραγματική σημασία! Μερικά χωρία από τις Επιστολές του (και την Προς Εβραίους Επιστολή ή οποία στην πραγματικότητα είναι ανώνυμη και δεν είναι του Παύλου) μπορούν πράγματι να οδηγήσουν στο συμπέρασμα ότι ο Ιησούς δεν υπήρξε επί της Γης κατά την πρόσφατη ιστορική περίοδο:

*Προς Εβραίους 8: 3-4 «πας γαρ αρχιερεύς εις το προσφέρειν δώρα τε και θυσίας καθίσταται· όθεν αναγκαίον έχειν τι και τούτον ο προσενέγκη. ει μεν γαρ ην επί γης, ουδ' αν ην ιερεύς, όντων των ιερέων των προσφερόντων κατά τον νόμον τα δώρα».*

*Πρός Φιλιπησίους 2: 5-11 «τούτο γαρ φρονείσθω εν υμίν ο και ενΧριστω Ιησού, ος εν μορφή Θεού υπάρχων ουχ αρπαγμόν ηγήσατο το είναι ίσα Θεω, αλλ' εαυτόν εκένωσε μορφήν δούλου λαβών, εν ομοιώματι ανθρώπων γενόμενος, και σχήματι ευρεθείς ως άνθρωπος εταπείνωσεν εαυτόν γενόμενος υπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δε σταυρού. διό και ο Θεός αυτόν υπερύψωσε και εχαρίσατο αυτώ όνομα το υπέρ παν όνομα, ίνα εν τω ονόματι Ιησού παν γόνυ κάμψη επουρανίων και επιγείων και καταχθονίων, και πάσα γλώσσα εξομολογήσεται ότι Κύριος Ιησούς Χριστός εις δόξαν Θεού πατρός».*

*Προς Εφεσίους 3: 4-5 «προς ο δύνασθε αναγινώσκοντες νοήσαι την σύνεσίν μου εν τω μυστηρίω του Χριστού, ο ετέραις γενεαίς ουκ εγνωρίσθη τοις υιοίς των ανθρώπων ως νυν απεκαλύφθη τοις αγίοις αποστόλοις αυτού και προφήταις εν Πνεύματι».*

Εδώ υπάρχει ένας Ιησούς που μπορεί να τοποθετηθεί σ' έναν άλλο χώρο, (που αυτός είναι ένας («πλατωνικός μυστικιστικός χώρος»)) και που είναι άχρονος. Το χωρίο από την Προς Εβραίους Επιστολή φαίνεται να αναφέρει ότι ο Ιησούς δεν είχε υπάρξει επί της Γης προσφάτως, ενώ ο ύμνος από την Προς Φιλιπησίους Επιστολή υποδεικνύει κάποιον που απλώς και μόνον είχε την εμφάνιση ανθρώπου, ονομάσθηκε «Ιησούς=ο Γιαχβέχ σωτήρ μου» και εξυψώθηκε από τον Θεό-Γιαχβέχ μόνο μετά τον θάνατό του. Ούτω, συνεπάγεται ένας πολύ διαφορετικός Ιησούς,

όπως ουράνιος, διαστημικός, μη κυριολεκτικός, δημιουργώντας έτσι μια κατάφωρη αντίφαση με την αφήγηση Ευαγγελίων. (Ενταύθα, δυνητικώς υπάρχει μια παραλληλία από την Παλαιά Διαθήκη με τον Ιακώβ που ονομάσθηκε Ισραήλ μετά τη νίκη του σε πάλη με τον Γιαχβέχ, Γένεσις 32: 22-32. Τι περίεργο! Ένας άνθρωπος να νικήσει τον Θεό σε πάλη!). Η παράθεση από την Προς Εφεσίους Επιστολή αξιοπρόσεκτα παραλείπει κάθε υπόδειξη πρόσφατης ιστορικής ενδείξεως, και αντ' αυτής αναφέρεται σε αποκάλυψη του Θεού, «ακόμα και τώρα» (δεκαετίες μετά τα υποτιθέμενα συμβάντα των Ευαγγελίων), και πιθανότατα υπαινίσσεται το στάτους (= την ιδιότητα) του Χριστιανισμού ως μία «παγανιστική» μυστηριακή θρησκεία (=θρησκεία μυστηρίων).

Οι Παυλικές Επιστολές απ' όλους χρονολογούνται πολύ νωρίτερα από τα Ευαγγέλια και θα αναμενόταν να παρέχουν μια ακριβέστερη και ιστορικότερη εικόνα του Ιησού. Αλλά ο Ιησούς των Παυλικών Επιστολών είναι διαφορετικός απ' αυτόν των Ευαγγελίων. Ακριβέστερα πολλοί πρωτο-χριστιανοί όπως και ο Παύλος δεν πίστευαν σε κυριολεκτικό, σαρκικό και γήινο Ιησού. Δεδομένου λοιπόν ότι η γνώση του Παύλου για τον Ιησού, ή μάλλον του Χριστού (=Μεσσίαχ=κεχρισμένου βασιλέως), προέρχεται από την Παλαιά Διαθήκη και από τον ανοικτό διάυλό του με την θεότητα αντί από τα χέρια ή τις μαρτυρίες αυτόπτων μαρτύρων, μπορεί σίγουρα να διαγραφεί από τις βάσιμες πρωτογενείς πηγές που αφορούν την ιστορικότητα του Ιησού. Ο ερευνητής επί θεμάτων της Καινής Διαθήκης του πανεπιστημίου της πόλεως Gottingen, Gerd Ludemann, συμφωνεί ότι:

*Με λίγα λόγια, ο Παύλος δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ένας βάσιμος μάρτυς είτε των διδασκαλιών, είτε της ζωής, είτε της ιστορικής υπάρξεως του Ιησού.*

Οι Μυθικιστές, όπως ο Earl Doherty, διατείνονται ότι τέτοιοι στίχοι υποδεικνύουν έναν «κοσμικό-διαστημικό Χριστό»· έναν που δεν εμφανίστηκε επί της Γης, αλλά σε κάποιου είδους πλατωνικό «κατώτερο ουρανό» (βλέπε 2α Προς Κορινθίους 12: 1-7 περί τρίτου ουρανού κ.λπ., που γράψαμε παραπάνω). Είτε αυτή η μορφή του Ιησού ήταν καθαρά πνευματική είτε πραγματικά σαρκική, μια τέτοια άποψη για τον Ιησού θα υποδηλούσε ότι αυτή η μορφή αρχικώς ήταν εντελώς μυθολογική που αργότερα ιστορικοποιήθηκε, αντί μιας ιστορικής που αργότερα μυθοποιήθηκε, πράγμα το οποίο οι κοσμικοί Βιβλικοί μελετητές τείνουν να παραδέχονται. Το ότι ο Ιησούς ήταν ένα μυστήριο που μόνο «τώρα» (τον καιρό του Παύλου και των συγγραφέων των Επιστολών) αποκαλύπτεται από τον Θεό καθίσταται πολύ προβληματικό προς την άποψη ότι ο Ιησούς πραγματικά έζησε και απέθανε επί της

Γης πριν μερικές δεκαετίες. Όμως, αυτό το φανερωθέν μυστήριο φαίνεται να είναι απ' άκρη σ' άκρη το θέμα των Επιστολών:

*Προς Ρωμαίους 3: 21 «Νυνί δε χωρίς νόμου δικαιοσύνη Θεού πεφανέρωται, μαρτυρουμένη υπό του νόμου και των προφητών».*

*Προς Ρωμαίους 14: 24-26 «Τω δε δυναμένω υμάς στηρίξαι κατά το ευαγγέλιόν μου και το κήρυγμα Ιησού Χριστού, κατά αποκάλυψιν μυστηρίου χρόνοις αιωνίοις σεσιγημένου, φανερωθέντος δε νυν, δια τε γραφών προφητικών κατ' επιταγήν του αιωνίου Θεού εις υπακοήν πίστεως εις πάντα τα έθνη γνωρισθέντος, μόνω σοφω Θεω δια Ιησού Χριστού, ω η δόξα εις τους αιώνας· αμήν».*

*Προς Κολασσαείς 1: 24-27 «Νυν χαίρω εν τοις παθήμασί μου υπέρ υμών και ανταναπληρώ τα υστερήματα των θλίψεων του Χριστού εν τη σαρκί μου υπέρ του σώματος αυτού, ο εστιν η εκκλησία, ης εγενόμην εγώ διάκονος κατά την οικονομίαν του Θεού την δοθείσάν μοι εις υμάς, πληρώσαι τον λόγον του Θεού, το μυστήριον το αποκεκρυμμένον από των αιώνων και από των γενεών, νυνί δε εφανερώθη τοις αγίοις αυτού, οίς ηθέλησεν ο Θεός γνωρίσαι τις ο πλούτος της δόξης του μυστηρίου τούτου εν τοις έθνεσιν, ος εστι Χριστός εν υμίν, η ελπίς της δόξης».*

*Προς Κολασσαείς 2: 2-3 «ίνα παρακληθώσιν αι καρδίαι αυτών, συμβιβασθέντων εν αγάπη και εις πάντα πλούτον της πληροφορίας της συνέσεως, εις επίγνωσιν του μυστηρίου του Θεού και πατρός και του Χριστού, εν ω εισι πάντες οι θησαυροί της σοφίας και της γνώσεως απόκρυφοι».*

*1η Πέτρου 1: 20 «προεγνωσμένου μεν προ καταβολής κόσμου, φανερωθέντος δε επ' εσχάτων των χρόνων δι' υμάς».*

Κ.λπ.

Τα δύο χωρία από την Προς Ρωμαίους Επιστολή, όπως φαίνεται, υποδεικνύουν ότι ο Χριστός αποκαλύφθηκε μόνο «τώρα» (τον καιρό του Παύλου, δυο ή τρεις δεκαετίες μετά την ζωή του Ιησού που τα Ευαγγέλια περιγράφουν), πιθανότατα από τον ίδιο τον Παύλο. (Οι Πράξεις ομολογούν: 9: 22 *«Σαύλος δε μάλλον ενεδυναμούτο και συνέχυνε τους Ιουδαίους τους κατοικούντας εν Δαμασκώ, συμβιβάζων ότι ούτός εστιν ο Χριστός»*). Αλλά αυτό δεν γεφυρώνεται με την άποψη των Ευαγγελίων, τα οποία τοποθετούν την ζωή του Ιησού πολύ πριν από τα πρώτα γραπτά του Παύλου. Εν τούτοις και για άλλη μια φορά, πρέπει να σημειωθεί ότι τα Ευαγγέλια είναι αργοπορημένες κατοπινές εκθέσεις, και μπορούσαν να βασίζονται στην αφήγηση του Παύλου την οποία επεξεργάζονται και αλλάζουν. Το ότι τα Ευαγγέλια αναφέρονται σε πολύ προηγούμενο καιρό δεν πρέπει προφανώς και καλά και σώνει να αποτελεί ένδειξη ότι δεν περιέχουν πραγματικές πληροφορίες για τον Ιησού από τον καιρό εκείνο -είναι όμως ανάγκη να λάβομε υπ' όψη μας το πότε γράφτηκαν. Τα δύο χωρία από την Προς Κολασσαείς Επιστολή (είτε αυτή γράφτηκε από τον Παύλο ή από άλλον συγγραφέα) επίσης φαίνεται να υποδεικνύουν ότι ο Χριστός αποκαλύφθηκε «τώρα», κατά τον χρόνο που ο συγγραφέας γράφει, αντί πριν πολύ καιρό καθώς τα Ευαγγέλια παρουσιάζουν.

Επίσης, το σημαντικό **«ος εστι Χριστός εν υμίν»** στην Προς Κολασσαείς 1: 27 είναι σε μεγάλο βαθμό γνωστικιστικό (αναφερόμενο σε μια πανθεϊστική εσωτερική θεότητα), και προσδίδει αρκετή υποστήριξη στην θεωρία του Doherty ότι ο Ιησούς των Επιστολών εθεωρείτο να υπάρχει (κατά τον συρμό των αρχαίων μυστηριακών θρησκειών) μόνο σε έναν πλατωνικό «κατώτερο ουρανό». Αυτή η θεωρία δεν είναι αναγκαστικά χωρίς προηγούμενο· ο Πατήρ της Εκκλησίας του δευτέρου αιώνας Ειρηναίος υποδεικνύει την ύπαρξη χριστιανών με τέτοιες ανορθόδοξες πίστεις στο έργο του «Κατά των Αιρέσεων» (1.7.2): *«Διότι αυτοί δηλώνουν ότι όλα αυτά τα πεπραγμένα ήταν ανάπτυπα αυτών που συνέβησαν υπεράνω»* (μέγας Πλατωνισμός). Και αφού πραγματικά υπήρχαν πρωτο-χριστιανοί που ηρνούντο την κυριολεκτική και σαρκική ύπαρξη του Ιησού επί της Γης, η ιδέα του Ιστορικού Ιησού θα ήταν απίστευτα αβάσιμη. Όπως φαίνεται ο μόνος λόγος διά τον οποίον οι πρωτο-χριστιανοί θα ηρνούντο τον σαρκικό Ιησού ήταν επειδή ακριβώς είχαν δίκιο -ότι δηλαδή αυτός ο Ιησούς δεν υπήρξε. Το να βρει κανείς την εξήγηση περί αυτών των υπερβολικά σκεπτικιστικών πρωτο-χριστιανών, οι οποίοι υποτίθενται ότι έζησαν καθ' όν χρόνο αυτόπτες μάρτυρες του Ιησού υπήρχαν ακόμα έναν γύρο, καθίσταται μια μνημειωδώς τρομακτική αγγαρεία για τον ιστορικοποιούντα και τον πιστό.

Είναι πολύ ενδιαφέρον το γεγονός ότι, ενώ ο Παύλος ποτέ δεν αναφέρει ποτέ και που ο Ιησούς ήταν επί της Γης, ο συγγραφέας της Προς Κολασσαείς Επιστολής διαθέτει χρόνο για να αποκαλύψει το σπουδαίο «μυστήριο» ότι ο Χριστός είναι «εντός υμών», το οποίο είναι σε αρμονία με τον πανθεϊστικό ισχυρισμό του Ιησού εις το Ευαγγέλιο του Θωμά (λόγιον 3) ότι «η βασιλεία του Θεού είναι εντός υμών». (Αυτό το ίδιο υπάρχει και στο Κατά Λουκάν Ευαγγέλιον 17: 21). Συνεπώς αντί για μια παράθεση όπως «ο Ιησούς Χριστός εγεννήθη και απέθανε στην Παλαιστίνη», έχουμε «ο Χριστός είναι εντός υμών». Αυτό πόρρω απέχει από αντικειμενική ιστορία, και εμφανίζεται περισσότερο ως ευχάριστο και πανθεϊστικό κήρυγμα (όχι ότι αυτό είναι κακό πράγμα -ο πανθεϊσμός είναι πολύ θετικός και ενοποιητικός από τους διάφορους μονοθεϊσμούς). Ο Doherty επίσης φέρνει στην επιφάνεια το ότι ο Παύλος υποδηλοί πως και η σταύρωση του Ιησού είναι μυστήριο και διαπράχθηκε εν αγνοία από μυθικούς και δαιμονικούς άρχοντες (που συνήθως οι έγκριτοι ιστορικοποιούντες ερευνητές κακώς τους μεταφράζουν ως «οι διοικητές του καιρού αυτού», αντί των γνωστών ιστορικών Ρωμαϊκών εξουσιαστών επί της Γης). 1η Προς Κορινθίους 2: 7-8 **«αλλά λαλούμεν σοφίαν Θεού εν μυστηρίω, την αποκεκρυμμένην, ην προώρισεν ο Θεός προ των αιώνων εις δόξαν ημών, ην ουδείς των αρχόντων του αιώνος τούτου έγνωκεν· ει γαρ έγνωσαν, ουκ αν τον Κύριον της δόξης εσταύρωσαν».** (Άλλη μια δογματική αντίφαση προς το θεϊκό σχέδιο της σωτηρίας). Με άλλα λόγια και πάλι, οι Επιστολές είναι περισσότερο μυστικιστικές και αλληγορικές παρά ιστορικές.

Ο Doherty επί πλέον καταδεικνύει ότι σχόλια περί της ελεύσεως του Ιησού στις Επιστολές δεν αναφέρονται κατ' ανάγκην εις την 'δευτέραν έλευσιν'. Χωρίς την γνώση των Ευαγγελίων, αυτές οι αναφορές μπορούν κάλλιστα να αναφέρονται «εις την πρώτην έλευσιν». Με άλλα λόγια αυτό μπορεί πραγματικά να αποτελεί υπόδειξη του ότι ο Ιησούς δεν είχε έλθει προσφάτως στην Γη! Πράγματι, ο Παύλος φαίνεται να νομίζει ότι η σωτηρία ήλθε «τώρα» (κατά τις ημέρες του Παύλου), πράγμα το οποίο θα καταπλήξει τους πιστούς που νομίζουν ότι αυτή αύτη η σωτηρία ήταν ακριβώς αυτό που πάνω απ' όλα ο Ιησούς (και όχι ο Παύλος) είχε ήδη παρέξει στον κόσμο πριν πολύ καιρό, όπως αυτό επιβεβαιώνεται στα Ευαγγέλια και στην Χριστιανική Δογματική:

*2α Προς Κορινθίους 6: 2 «λέγει γαρ· καιρώ δεκτώ επήκουσά σου και εν ημέρα σωτηρίας εβοήθησά σοι· ιδού νυν καιρός ευπρόσδεκτος, ιδού νυν ημέρα σωτηρίας».*

Το τελευταίο τμήμα της 1ης Προς Κορινθίους 15: 44-50 (διαβάστε το από το πρωτότυπο), απομακρύνει έτι περισσότερο τον «κοσμικό Χριστό» του Παύλου (μια μορφή σωτηρίας που δεν υπήρξε επί της Γης, αλλά σε έναν πλατωνικό ή μυστικιστικό χώρο) από τον «γήινο Ιησού» των Ευαγγελίων. Ενώ τα Ευαγγέλια καθοριστικώς λέγουν ότι ο Ιησούς ανεστήθη ως φυσική μορφή -σώμα «εν σαρκί» (Ματθαίος 28: 9, Λουκάς 24: 42-43, Ιωάννης 20: 24-29), ο Παύλος μακρηγορεί για να τονίσει ότι πρόκειται για ένα πνευματικό σώμα που ανεστήθη (στ. 44), ισχυρίζεται ότι ο «τελευταίος Αδάμ» (Χριστός) ήταν ή μετατράπηκε σε πνεύμα διδόν ζωή (στ. 45), υποδεικνύει ότι ενώ ο Αδάμ ήταν γήινη ύπαρξη, ο Ιησούς είναι ουράνια ύπαρξη (στ. 47), και μετά, αντιφατικώς προς την Χριστιανική Δογματική, δηλώνει ότι «σάρκα και αίμα δεν δύνανται να κληρονομήσουν την βασιλεία του Θεού» (στ. 50, αντιφάσκων με τις Επιστολές Προς Θεσσαλονικείς). Ο στίχος (51) που ακολουθεί αναφέρεται σε ένα μυστήριο, το οποίο υποδηλοί τις θρησκευές μυστηρίων με τις οποίες ο Χριστιανισμός μοιράζεται πάρα πολλά κοινά σημεία.

Επίσης είναι αξιοσημείωτο ότι ο Παύλος αναφέρεται σε άλλες επιστολές που είχε γράψει, και οι οποίες δεν υπάρχουν πλέον. 1ης Προς Κορινθίους 5: 9 «Έγραψα υμίν **εν τη επιστολή** μη συναναμίγνυσθαι πόρνοις...», Προς Κολασσαείς 4: 16 «και όταν **αναγνωσθή παρ' υμίν η επιστολή**, ποιήσατε ίνα και εν τη Λαοδικέων εκκλησία αναγνωσθή, και την εκλαοδικείας ίνα και υμείς αναγνώτε». Οι ιστορικοί προσπαθούν να φαντασθούν τι περιείχαν αυτές, όπως και το διατί οι μετέπειτα χριστιανοί αποφάσισαν να τις πετάξουν στον κάλαθο των αχρήστων. Εάν οι επιστολές αυτές έκαναν πιο εμφανές το ότι ο Παύλος εκήρυττε έναν «κοσμικό-διαστημικό Χριστό», δεν θα ήταν καθόλου έκπληξη το ότι οι περισσότερο τυπικοί χριστιανοί του ορθοδόξου τύπου (οι οποίοι επέστευαν σε έναν γήινο -και σαρκικό- Ιησού) τις λογόκριναν ή τις κατέστρεψαν· μια πρακτική πολύ καλά εντός των δυνατοτήτων τους όπως ο ιστορικός Robert Wilken έχει σημειώσει:

*Όταν ο Χριστιανισμός εκέρδισε τον έλεγχο της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, κατέπνιξε και τα γραπτά των επικριτών του και επί πλέον τα έριψε στην πυρά.*

Επίσης και ο James Tabor αναγνωρίζει τα ιστορικά προβλήματα που ο ουράνιος Χριστός του Παύλου παρουσιάζει:

*Ο Παύλος υποστηρίζει καθ' ολοκληρία τον **Χριστό** και ενδιαφέρεται ελάχιστα για τον **Ιησού** όπως ήταν επί της Γης ως άνθρωπος. Ελαχιστοποιεί εκείνους που εγνώριζαν τον Ιησού και εκείνους τους οποίους ο Ιησούς προσωπικώς*

εξέλεξε για να τον αντιπροσωπεύουν. Όλα τώρα προέρχονται από «τον Κύριο», αλλά με αυτό εννοεί έναν «Χριστό πνεύμα» που ομιλεί απ' ευθείας στον Παύλο, τον ιδιαίτερα εκλεκτό του, με άμεση φωνή, επαφή και πληροφοριοδότηση. Αυτό για την οιαδήποτε ανακατασκευή της πίστewς των αρχικών οπαδών του Ιησού, δηλαδή αυτών που πραγματικά τον εγνώριζαν, έχει κρίσιμη σημασία. Πολύ συχνά υποτίθεται ότι πηγαίνοντας πίσω στον Παύλο, του οποίου οι Επιστολές είναι τα πιο πρώιμα χριστιανικά γραπτά που διαθέτομε, πλησιάζομε έτι περισσότερο τον ιστορικό Ιησού -όταν στην πραγματικότητα ακριβώς το αντίθετο μπορεί κάλλιστα να συμβαίνει.

Η Επιστολή του Ιακώβου παρουσιάζει όμοιες προκλήσεις προς τους ιστορικοποιούντες τον Ιησού. Ο Ιάκωβος αποτυγχάνει να μοιραστεί οιαδήποτε γνώση περί ιστορικού Ιησού (πολύ εκπληκτικό εάν αυτός είναι ο αδελφός του Ιησού, αν και αυτός ουδέποτε ισχυρίζεται κάτι τέτοιο), αλλά αντιθέτως προς τον Παύλο φαίνεται **να μην** ενδιαφέρεται για την ανάσταση. Ο μελετητής Θρησκευτικών Σπουδών, Matt Jackson-McCabe αναγνωρίζει ότι, στον Ιάκωβο, τα έργα του «ουρανίου Χριστού» είναι αυτά που έχουν σπουδαιότητα, ενώ στον Παύλο είναι αποκλειστικώς η πίστη. Εάν τα κανονικά Ευαγγέλια προηγούντο των Επιστολών, θα ήταν κατανοητό συγγραφείς όπως ο Παύλος και ο Ιάκωβος να επικεντρώνονταν περισσότερο στον «μεταναστάσιμο ουράνιο Χριστό» αντιθέτως προς τον Ιστορικό Ιησού· καθώς όμως οι Επιστολές είναι πρωιμότερα γραπτά, η πιθανότητα ότι τα Ευαγγέλια επεκτείνουν τις προηγούμενες αφηγήσεις, και κυριολεκτικά «ενσάρκωσαν» τον χαρακτήρα «Ιησούς», δεν μπορεί να αγνοηθεί. Ένα τέτοιο σενάριο γίνεται πιο αντιληπτό όταν όλες οι διάφορες πηγές τοποθετηθούν κατά σειρά συντάξεως την οποία οι ερευνητές σήμερα θεωρούν ως την καλλίτερη.

## **Η εξέλιξη του Ιησού**

Είναι πολύ εύκολο να εμβαπτίζονται τα Ευαγγέλια εντός των Παυλικών Επιστολών, ιδιαιτέρως από τους ανυποψίαστους χριστιανούς πιστούς που ευρίσκουν τα Ευαγγέλια βολικά τοποθετημένα στην προμετωπίδα των Καινών Διαθηκών τους. Αυτό αποτελεί μια ανεξέταστη και προκατειλημμένη προσέγγιση άνευ κριτικής, της εξετάσεως των πολυαρίθμων διαφορών που υπάρχουν ανάμεσα στις αφηγήσεις των Ευαγγελίων και των Επιστολών. Ένα παράδειγμα τέτοιων διαφορών: Ο Παύλος δίνει έναν εντελώς διαφορετικό κατάλογο μεταναστασίμων εμφανίσεων τού Ιησού από αυτόν που τα Ευαγγέλια παρέχουν:

*1η Προς Κορινθίους 15: 5-8 «και ότι ώφθη Κηφά, είτα τοις δώδεκα· έπειτα ώφθη επάνω πεντακοσίοις αδελφοίς εφάπαξ, εξ ων οι πλείους μένουσιν έως άρτι, τινές δε και εκοιμήθησαν· έπειτα ώφθη Ιακώβω, είτα τοις αποστόλοις πάσιν· έσχατον δε πάντων ωσπερεί τω εκτρώματι ώφθη καμοί».*

Ίσως ο Παύλος αναφέρεται στους δώδεκα Αποστόλους των Ευαγγελίων. Αλλά, τα Ευαγγέλια εμφανίζονται αργότερα στον ιστορικό κατάλογο. Όταν ο Παύλος αναφέρει «τοις δώδεκα», δεν παρέχει καμία λεπτομέρεια· ούτε καν τα ονόματά τους. Με τον τρόπο που γράφει, είναι δυνατόν ο Κηφάς (Πέτρος) να μην ήταν «είς εκ των δώδεκα», όπως λένε τα Ευαγγέλια. Αλλά το χειρότερο είναι ότι ο Παύλος φαίνεται να έχει «ξεχάσει» το ότι ο Ιούδας είχε αποθάνει από πριν (αφού αυτοκτόνησε μετά την προδοσία που έπραξε εις βάρος του Ιησού, ή τουλάχιστον έτσι λένε τα Ευαγγέλια, Ματθαίος 27: 5), και επομένως αυτό θα περιγραφόταν ακριβέστερα ως «τοις ένδεκα». (Η αντικατάσταση του Ιούδα από τον Ματθία, πραγματοποιήθηκε πολλές εβδομάδες αργότερα και μετά την ανάληψη, σύμφωνα με τις Πράξεις 1: 15-26, ένα άλλο κατοπινό γραπτό).

Ο Λουκάς, στο κεφάλαιο 24, ισχυρίζεται ότι πραγματικά ο Ιησούς εμφανίστηκε στους Ένδεκα, και εν δυνάμει εκθέτει την αντίφαση με τα γραπτά του Παύλου. Οι μελετητές μπορούν να εφεύρουν διάφορες απολογητικές εξηγήσεις· αλλά η απλούστατη εξήγηση είναι το να θεωρήσουμε ότι «οι Δώδεκα» (και ίσως οι «σύλλοι της Εκκλησίας») των Επιστολών απλώς είναι διαφορετικοί από τους Δώδεκα των Ευαγγελίων, ειδικώς όταν τα Ευαγγέλια εμφανίζονται αργότερα και θα μπορούσαν να έχουν επεκτείνει και αλλάξει την αφήγηση τού Παύλου. Ένα άλλο παράδειγμα της αναγνώσεως τών Ευαγγελίων εντός των Επιστολών είναι μια αναφορά που συχνά χρησιμοποιείται για να ακυρώσει τους ισχυρισμούς των μυθικιστών περί ενός **μη**-πραγματικού Ιησού στα γραπτά του Παύλου:

*Προς Γαλάτας 1: 18-19 «Έπειτα μετά έτη τρία ανήλθον εις Ιεροσόλυμα ιστορήσαι Πέτρον, και επέμεινα προς αυτόν ημέρας δεκαπέντε· έτερον δε των αποστόλων ουκ είδον ει μη Ιάκωβον τον αδελφόν του Κυρίου».*

Πιθανώς και εκ πρώτης απόψεως να φαίνεται προφανές ότι αυτό το χωρίο είναι καθαρή ένδειξη ενός ιστορικού Ιησού εντός των Επιστολών του Παύλου. Εάν ο Ιησούς υπήρξε ή δεν υπήρξε, ο «αδελφός» του ασφαλώς θα το ήξερε! Εν τούτοις, στην Καινή Διαθήκη απ' άκρη σ' άκρη, ο ίδιος ο Ιάκωβος ουδέποτε ισχυρίζεται ότι αυτός είναι βιολογικός αδελφός του Ιησού. Πολλοί ερευνητές υποθέτουν ότι ο



Ιάκωβος είναι βιολογικός αδελφός του Ιησού ένεκα των εκθέσεων των Ευαγγελίων· αλλά και πάλι, τα Ευαγγέλια είναι μετα-Παυλικά. Μελετώντας τον Παύλο άνευ της επιρροής των Ευαγγελίων, θα ήταν δυνατό, καθώς ο Doherty και ο Price θεωρητικοποιούν, ότι ο όρος «αδελφός του Κυρίου» δεν προτίθεται να εκλαμβάνεται κυριολεκτικώς και θα μπορούσε να αναφέρεται σε κάποιο είδος ιεραρχίας του εν προκειμένω πιστού.

Ο Ωριγένης Αλεξανδρείας υποστηρίζει αυτή την εκδοχή, εφ' όσον ισχυρίζεται ότι ο Παύλος «λέγει ότι θεωρούσε αυτόν τον Ιάκωβο ως αδελφό του Κυρίου, όχι ένεκα της συγγενείας εξ αίματος, ή επειδή ανετράφησαν μαζί, αλλ' ένεκα της αρετής του και του δόγματος», πράγμα που ακόμα και σήμερα το κάνομε για πολλούς λόγους πολύ συχνά («Αδελφέ εν Κυρίω αγαπητέ...» κ.λπ.). Το ίδιο κάνει επίσης και το πρωτο-Γνωστικιστικό χριστιανικό γραπτό, Πρώτη Αποκάλυψις του Ιακώβου, όπου ο Ιησούς σαφώς λέγει στον Ιάκωβο (24: 10-16) «Διότι δεν σε αποκάλεσα αδελφό μου χωρίς λόγο, παρ' όλον ότι δεν είσαι αδελφός μου εξ ύλης». Όμως, οι Γνωστικιστές ίσως να έχουν άλλα κίνητρα γι' αυτόν τον ισχυρισμό (την θεολογική πίστη ότι η σάρκα και η ύλη είναι αμαρτωλή). Ο R. Joseph Hoffmann επίσης δεικνύει προς την απιθανότητα τού ότι ο Παύλος αναφέρεται σε κυριολεκτικό αδελφό ενός ιστορικού Ιησού:

*Επί πλέον, υπό το φως της πλήρους αδιαφορίας του Παύλου για τον «Ιστορικό» Ιησού, τίθεται πέραν φαντασίας το ότι θα επιβεβαίωνε μια βιολογική σχέση μεταξύ Ιακώβου και «του Κυρίου». Ο Ιάκωβος που ήταν επικεφαλής της εκκλησίας της Ιερουσαλήμ δεν είναι ο βιολογικός αδελφός του Ιησού. Αργοπορημένες αλλά αντιφατικές ευαγγελικές αναφορές στο Ιάκωβο αποτελούν ανακατένεμες αναμνήσεις βασισμένες στον πιο περίβλεπτο Ιάκωβο την Παυλικής παραδόσεως.*

Ένα άλλο παράδειγμα παρέχεται από τον έτσι αποκαλούμενο «Τελευταίον ή Μυστικόν Δείπνον». Θα ήταν πολύ εύκολο να υποθέσομε ότι ο Παύλος αφηγείται περιληπτικώς αυτό το κατ' ισχυρισμόν ιστορικό γεγονός, όπως αυτό αναπτύσσεται στα Ευαγγέλια. Αλλά, η περιγραφή του Παύλου είναι σύντομη, θεολογική, παλαιότερα, και παραδέχεται και αναφέρει ότι το έμαθε από την υποτιθεμένη υπερφυσική πηγή του. Ιδού τι γράφει:

*1η Προς Κορινθίους 11: 23-26 «εγώ γαρ παρέλαβον από του Κυρίου ο και παρέδωκα υμίν, ότι ο Κύριος Ιησούς εν τη νυκτί ή παρεδίδοτο έλαβεν άρτον*

*και ευχαριστήσας έκλασε και είπε· λάβετε φάγετε· τούτο μου εστί το σώμα το υπέρ υμών κλώμενον· τούτο ποιείτε εις την εμήν ανάμνησιν. ωσαύτως και το ποτήριον μετά το δειπνήσαι λέγων· τούτο το ποτήριον η καινή διαθήκη εστί εν τω εμω αίματι· τούτο ποιείτε, οσάκις αν πίνητε, εις την εμήν ανάμνησιν. οσάκις γαρ αν εσθήητε τον άρτον τούτον και το ποτήριον τούτο πίνητε, τον θάνατον του Κυρίου καταγγέλλετε, άχρις ου αν έλθη».*

Εν συγκρίσει, οι περιγραφές των Ευαγγελίων είναι μεγαλύτερες, λεπτομερέστερες, νεότερες, και προσπαθούν να δηλώσουν ότι αυτό είναι ένα ιστορικό συμβάν (Ματθαίος 26: 17-30, Μάρκος 14: 12-26, Λουκάς 22: 7-39, Ιωάννης 13: 1- 17: 26). Είναι αρκετά δυνατό, ή μάλλον πολύ πιθανό, ότι οι υστερόχρονες περιγραφές των Ευαγγελίων απλώς επεξεργάζονται αυτήν την αρχικώς μη ιστορική ιστοριούλα. Αυτές οι διαφορές μεταξύ των αφηγήσεων των Επιστολών και των αφηγήσεων των Ευαγγελίων δεν ημπορούν να εναρμονιστούν, και ακόμα τα Ευαγγέλια εγράφησαν μετά τις Παυλικές Επιστολές. Αυτό το θεμελιώδες «γεγονός» του «Τελευταίου ή Μυστικού Δείπνου» πρέπει να ήταν πασίγνωστο όχι απλώς και μόνο στους ένδεκα μαθητές που συνέφαγαν, αλλά και στον Ιάκωβο που δεν συμμετείχε, και σε όλους τους πιστούς και απίστους της Ιουδαίας λόγω των «γνωστών γεγονότων» που τα Ευαγγέλια εκθέτουν πριν και μετά απ' αυτό. Ο Παύλος όμως χρειάστηκε την αποκάλυψη από τον Κύριο για να το μάθει! Ούτε ο συμμετέχων Πέτρος του το ανακοίνωσε!

Υπάρχουν καθαρές και λεπτές διαφορές μεταξύ των αφηγήσεων οι οποίες οδηγούν τους Μυθικιστές να υποπτεύονται ότι η μυθολογία του Ιησού εξελίχθηκε με το πέρασμα του χρόνου· οι συγγραφείς των Ευαγγελίων πήραν την βασική μυθολογία του Παύλου, ετοποθέτησαν έναν Ιησού σε καθορισμένο τόπο και χρόνο, και προσέθεσαν τις λεπτομέρειες. Ένα πολύ ενδιαφέρον πρότυπο εμφανίζεται όταν οι διάφορες πηγές για τον Ιησού τεθούν κατά σειρά χρονικής συντάξεως (αφού βεβαίως θέσομε εκτός τις αμέτρητες πλαστές πηγές που φανταστικά εισάγει ο Ehrman). Πρώτον, υπάρχουν οι Παυλικές Επιστολές (ίσως και άλλες). Αυτές δυνητικώς ακολουθούνται από συλλογές λογίων, όπως η Q και το Ευαγγέλιο του Θωμά. Μετά πάμε στο Ευαγγέλιο του Μάρκου, που είναι η πρώτη κανονική αφήγηση για τον Ιησού Ναζωραίο ή Ναζαρηνό. Ο Μάρκος αρχικά ακολουθείται από τα Ευαγγέλια του Ματθαίου και του Λουκά, και τελικά από το Ευαγγέλιο του Ιωάννου. Γενικώς, τα υπόλοιπα βιβλία της Καινή Διαθήκης εμφανίζονται αργότερα, όπως και τα περισσότερα γραπτά της πρώιμης Εκκλησίας. Αυτή είναι η σύντομη εκδοχή· μπορούμε να προσθέσομε περισσότερες πηγές που υποστηρίζουν

αυτή την τάση «από τον μυθικό Χριστό στον ιστορικό Ιησού».

Πριν από τα γραπτά του Παύλου, στοιχεία των διδασκαλιών του Ιησού, όπως και χαρακτηριστικά στοιχεία και έργα μπορούν να ευρεθούν σε παλαιότερες μυθολογίες, φιλοσοφίες και θρησκείες (όπως το μοτίβο του θανώντος και αναστάντος σωτήρος, οι διδασκαλίες του Βούδα, η μορφή του Λόγου του Φίλωνος, και πολλά μέρη από την Ιουδαϊκή Τοράχ και Διδασκαλία). Στα γραπτά του Παύλου, οι αναγνώστες εισάγονται σε μια μορφή του Χριστού Ιησού, που δεν τοποθετείται σε ακριβή χρόνο και τόπο, και η οποία μπορεί να είναι μια αλληγορική μορφή, ή ένα δραστήριο βασίλειο «υπεράνω της Γης». Στα γραπτά του Παύλου υπάρχουν ολίγες διδασκαλίες που θυμίζουν τον Ιησού, αλλά ο Παύλος δεν τις αποδίδει σ' αυτόν. Η συλλογή Q και το Ευαγγέλιο του Θωμά δυνατόν να έπονται του Παύλου ως πρόδρομοι των κανονικών Ευαγγελίων, και αρχίζουν να αποδίδουν πολλές διδασκαλίες του Παύλου στον Ιησού. Το Ευαγγέλιο του Μάρκου εμφανίζεται μετά, με μια κανονική αφήγηση αλλά μόνο του τελευταίου μέρους της ζωής του Ιησού, και στο οποίο περισσότερα λόγια και έργα αποδίδονται στον Ιησού -μάλλον μερικώς παρακινούμενο από την ευχή για έναν πραγματικό σωτήρα κατά τον καιρό της καταστροφής της Ιερουσαλήμ από τον Τίτο.

Οι Ματθαίος και Λουκάς ενσαρκώνουν την αφήγηση έτι περισσότερο, με το να εισάγουν πληρέστερες και περιέργως αντιφατικές περιγραφές για την θαυματουργική γέννηση του Ιησού, και τον αργοπορημένο Ευαγγέλιο του Ιωάννου υπενθυμίζει στους αναγνώστες (από τον πρώτο-πρώτο στίχο) ότι ο Ιησούς «ήταν Θεός». Μετά ταύτα οι Πατέρες της Εκκλησίας φιλονικούσαν πάνω στις διάφορες ερμηνείες των διδασκαλιών του Ιησού, των έργων, αλλά ακόμα της υπάρξεως και της φύσεώς του, και μετά από αιώνες αυτοί ακολουθούνται από τους συγχρόνους ερευνητές που βασικώς εξακολουθούν να κάνουν τα ίδια. Εν τούτοις, η σύγχρονη κοσμική ακαδημαϊκή παιδεία φαίνεται να ικανοποιείται από την απόρριψη των υπερφυσικών στοιχείων, αφήνοντας χώρο για έναν κάπως κοσμικό και ασήμαντο Ιησού μόνον. Τέτοιοι ιστορικοποιούντες μελετητές ακολουθούνται μετά από τους μυθικιστές του Ιησού οι οποίοι επιμένουν ότι ακόμα και τα πλέον φυσικά στοιχεία μπορούν να απορριφθούν έως του σημείου που ουσιαστικά να μην μείνει τίποτα.

Αυτοί οι θιασώτες της ΜΘΙ προωθούν την άποψη ενός μη ιστορικού Ιησού, με το επιχείρημα ότι ο Παύλος και άλλοι πρωτο-χριστιανοί είχαν ήδη κάνει ακριβώς αυτό, δυνητικώς φέροντες την εξελικτική πορεία του Ιησού σε πλήρη κύκλο. Εάν είχε υπάρξει ένας ιστορικός Ιησούς, θα ήταν αναμενόμενο τα γραπτά του Παύλου να τον είχαν απεικονίσει διαφορετικά (με βάσιμες, πειστικές και κατονομασμένες

πηγές), και μάλλον θα υπήρχαν πολύ ολιγότερες ασυμφωνίες και καυγάδες κατά τα πρώτα έτη της Εκκλησίας, όπως και στην μελέτη του ιστορικού Ιησού κατά τους συγχρόνους καιρούς. Αυτά τα ζητήματα με τις Επιστολές επηρεάζουν σε πολύ μεγάλο βαθμό την πιθανότητα υπάρξεως τού Ιησού της Καινής Διαθήκης, και καθιστούν την ιδέα τού ότι ακόμα και ένας Ιστορικός Ιησούς **δεν** υπήρχε, περισσότερο εύλογο.

### **Φανταστικοί Θεμελιωτές**

Το ότι μια κίνηση μπορούσε να περιστρέφεται γύρω από μία μυθική, φανταστική ή θρυλική μορφή που αργότερα ιστορικοποιήθηκε, δεν είναι ούτε χωρίς προηγούμενο ούτε χωρίς επόμενο: Τέτοιες θεωρίες υπάρχουν και με τον βασιλιά King Arthur, ο οποίος έχει συνδεθεί με τον Gaelic Fionn -αρχικώς ένα μυθικό θεό, που αργότερα ιστορικοποιήθηκε- και για τον οποίον οι ιστορικοί δεν μπορούν να υποθέσουν ιστορικότητα «απλώς και μόνον επειδή μια μεσαιωνική πηγή ισχυρίζεται ότι είναι μια τέτοια περίπτωση». Φυσικά, οι χριστιανοί θα ήταν γενικώς ευτυχείς εάν είχε αναγνωριστεί ότι αυτό ακριβώς συμβαίνει με όλες τις αντίπαλες θρησκείες. Ο ιστορικός Θρησκείων Arthur Droge επιβεβαιώνει: «Για να αρχίσεις μια θρησκεία, το μόνο που χρειάζεσαι είναι ένα όνομα». Για να επεκτείνει το επιχείρημά του ο Droge αναφέρει μία ευφυή παραπομπή από τον εκλιπόντα μεγαλόφωνο και ντόμπρο αθεϊστή, Christopher Hitchens:

*Αλλά και πάλι καταδεικνύεται ότι η μονοθεϊστική θρησκεία είναι λογοκλοπή μιας λογοκλοπής, μιας διαδόσεως μιας φήμης, μιας αυταπάτης, μιας άλλης αυταπάτης, που πηγαίνοντας προς τα πίσω οδηγούμαστε σε μια χαλκευμένη επινόηση μερικών ψεύτικων «συμβάντων».*

Ο Droge ομολογεί ότι ο θρησκείες δεν χρειάζεται να έχουν μια «στιγμή απαρχής», όπως λ.χ., η ιστορική κίνηση Luddism (Λουδδισμός) «δεν δημιουργήθηκε από τις δραματικές ενέργειες ενός κάποιου ατόμου», αλλά από την δημιουργία και την οικειοποίηση ενός ονόματος, ενός προσώπου, ενός επωνύμου: Σ' αυτή την περίπτωση, το «μάλλον απόκρυφο» όνομα Ned Ludd.

Ο Droge εξερευνά τις πολυποίκιλες ομάδες (κατά γεωγραφικές περιοχές και εργατικά συνδικάτα) των τεchnοφοβικών Λουδδιδιών, εκάστη των οποίων προσπαθούσε να προσεταιριστεί το άτομο Ned Ludd και να το προσαρμόσει στις ανάγκες της. Μήπως ακούγεται αρκετά γνωστό; Ο Droge διαλογίζεται κατά πόσο αυτή η «πολυγένεση» (πολλές απαρχές) μπορεί να εφαρμοστεί επίσης επί των

απαρχών του Χριστιανισμού, πράγμα που πολλοί ερευνητές έχουν προτείνει και υποστηρίζουν με πολλά στοιχεία.

Όπως οι πρωτο-χριστιανοί, έτσι και οι Λουδδίτες παρήγαγαν ποιήματα, καταστατικά, και ανώνυμα γραπτά. Μετά ο Droge κατευθύνεται προς τους συγχρόνους «νέο-Λουδδίτες» οι οποίοι καταπιάνονται με την «κατασκευή μύθων και γενεαλογιών και την επινόηση ιστοριών», δημιουργώντας παράλληλες εκδοχές με τους συγχρόνους μελετητές του ιστορικού Ιησού οι οποίοι επιβάλλουν τις ιδικές τους απόψεις διά της ιδικής τους εκδοχής περί «Ιστορικού Ιησού» και οι οποίοι «στην πραγματικότητα δεν ομιλούν καθόλου για τον Ιησού». Ο Droge τελικά καλεί τους ερευνητές να αναγνωρίσουν ότι ο Ιησούς Ναζωραίος ήταν «κατά πάσαν πιθανότητα απόκρυφος», και να επικεντρώσουν την προσοχή τους σε «ζητήματα πολύ πιο ενδιαφέροντα και σημαντικά όταν το ζήτημα εντοπίζεται στην εφεύρεση τού Χριστιανισμού».

### **Ο δοκητικός Ιησούς**

Είναι πολύ πιθανόν ότι οι πρωτο-χριστιανοί (όπως ο Παύλος) δεν εννοούσαν τον Ιησού κατά τρόπο κυριολεκτικό, σαρκικό, και επισκέπτη της Γης όπως κάνουν οι σύγχρονοι ορθόδοξοι χριστιανοί. Πρόσφατες μελέτες επί των απαρχών του Χριστιανισμού αποκαλύπτουν ότι οι πρώτες-πρώτες εποχές της χριστιανικής πίστεως υπέφεραν από την πανώλη των σχισμάτων· υπήρχαν πολλοί και διαφόρων τύπων Χριστιανισμοί, με ριζικώς αποκλίνουσες απόψεις επί του δόγματος, και ακόμα επί της φύσεως τού Ιησού. Μια αρχαία ομάδα που είχε πολύ διαφορετικές ιδέες για τον Ιησού (οι οποίες ανοίγουν την θύρα για πολύ περισσότερες «μη ιστορικές» απόψεις όπως έχουν θεωρητικοποιηθεί από τους Price, Doherty και λαοφιλείς εσωτερικούς συγγραφείς όπως οι Freke, Gandy, Acharya S, κ.ά.) ήταν οι Δοκήτες.

Παρομοίως προς τον «Γνωστικισμό», «Δοκητισμός» είναι ένας όρος που ημπορεί να χρησιμοποιηθεί για περισσότερες ομάδες και ιδέες απ' όσες προετίθετο. Μεγάλο ενδιαφέρον σ' αυτό το σχέδιο έρευνας παρουσιάζουν οι Δοκήτες εκείνοι που ουσιαστικά αρνούνται το ότι ο Ιησούς Χριστός υπέστη πάθος στην πραγματικότητα (όπως και αρνούνται την εσχάτη θυσία του), και ούτως της εδόθηκε ο χαρακτηρισμός του αιρετικού από τους πρωτο-ορθοδόξους χριστιανούς (τους προδρόμους των ρωμαιοκαθολικών-ορθοδόξων χριστιανών). Δι' αυτούς τους Δοκήτες, ο Ιησούς Χριστός δεν ήταν ανθρώπινος· ήταν ένα πνεύμα, τελείως θεϊκό. Αυτός ο Ιησούς μόνο μετά ταύτα εμφανίστηκε ως άνθρωπος αλλ' όπως ακριβώς κάνει ένα φάντασμα. Ο Bart Ehrman σημειώνει ότι υπάρχουν περιστάσεις εντός

της Καινής Διαθήκης στις οποίες ένας δοκητικός τύπος του Ιησού υποδεικνύεται, ιδιαιτέρως δε στα γραπτά του Παύλου. Μεγάλη έκπληξη!

*Προς Ρωμαίους 8: 3-6 «το γαρ αδύνατον του νόμου, εν ω ησθένεί διά της σαρκός, ο Θεός τον εαυτού υιόν πέμψας εν ομοιώματι σαρκός αμαρτίας και περί αμαρτίας, κατέκρινε την αμαρτίαν εν τη σαρκί, ίνα το δικαίωμα του νόμου πληρωθή εν ημίν τοις μη κατά σάρκα περιπατούσιν, αλλά κατά πνεύμα· οι γαρ κατά σάρκα όντες τα της σαρκός φρονούσιν, οι δε κατά πνεύμα τα του πνεύματος. το γαρ φρόνημα της σαρκός θάνατος, το δε φρόνημα του πνεύματος ζωή και ειρήνη· διότι το φρόνημα της σαρκός έχθρα εις Θεόν».*

Αυτό το χωρίο δείχνει ότι ο Ιησούς δεν ήλθε «διά της (αμαρτωλού) σαρκός», αλλά μόνο «εν ομοιώματι σαρκός αμαρτίας». Η 1η Ιωάννου αντιμάχεται με καημό όλους εκείνους που δεν πιστεύουν σε έναν πραγματικό, σαρκικό Ιησού, και έτσι ουσιαστικά αποδεικνύει ότι τέτοιοι χριστιανοί υπήρχαν: 4: 1-3 «Αγαπητοί, μη παντί πνεύματι πιστεύετε, αλλά δοκιμάζετε τα πνεύματα ει εκ του Θεού εστί, ότι πολλοί ψευδοπροφήται εξεληλύθασιν εις τον κόσμον. εν τούτω γινώσκετε το πνεύμα του Θεού· παν πνεύμα ο ομολογεί Ιησούν Χριστόν εν σαρκί εληλυθότα, εκ του Θεού εστί· και παν πνεύμα ο μη ομολογεί τον Ιησούν Χριστόν εν σαρκί εληλυθότα, εκ του Θεού ουκ εστί· και τούτο εστί το του αντιχρίστου ο ακηκόατε ότι έρχεται, και νυν εν τω κόσμω εστί ήδη», κ.ά. Ένας Ιησούς που δεν είναι «σαρκικός» είναι ένας Ιησούς που βρίσκεται πλησίον στον ολοκληρωτικά φανταστικό. Τα ίχνη Δοκητισμού που ευρίσκονται στην Καινή Διαθήκη δύνανται να υποδείξουν ότι ο Δοκητισμός και ο χριστιανικός Γνωστικισμός μάλλον ήταν παλαιότεροι από όσο παραδοσιακά έχει γίνει παραδεκτό, εν αντιθέσει προς τις λαοφιλείς απόψεις, δυνητικά αρκετά παλαιότεροι από τις περισσότερες ορθόδοξες μορφές του Χριστιανισμού. Ο Ehrman συνεχίζει και αναφέρει ότι σπουδαίοι πρώιμοι χριστιανοί όπως ο Ωριγένης και ο Κλήμης Αλεξανδρείας προβάλλουν επίσης στοιχεία γνωστικιστικής και δοκητικής σκέψεως. Ο Κλήμης μάλιστα τόλμησε να γράψει ότι: «Ο Γνωστικιστής από μόνος του είναι ιερός και ευσεβής». (Στρωματείς, Τόμος 7, Παράγραφος 7.1).

Η ιστορικός Θρησκειών Elaine Pagels παραδέχεται ότι υπήρχαν πρώιμες ανορθόδοξες απόψεις για τον Ιησού, εννοώντας ομάδες στις οποίες «κάθε άτομο αναγνωρίζει τον Κύριο κατά τον δικό του τρόπο», πράγμα εντελώς διαφορετικό από τις στεγανοποιημένες διδασκαλίες της Ρωμαιοκαθολικής-Ορθόδοξου Εκκλησίας και άλλων συντηρητικών αιρέσεων! Ο Ehrman επίσης ισχυρίζεται ότι

οι πρωτο-ορθόδοξοι χριστιανοί «γραμματείς “διέφθειραν” τα γραπτά τους για θεολογικούς λόγους», και ότι έβαλαν το χεράκι τους στην Προς Γαλάτας 4: 4 διά να πολεμήσουν τον Δοκητισμό. Αυτός ο στίχος είναι υψίστης σημασίας στην αντιπαράθεση διά την ιστορικότητα του Ιησού, καθ’ ότι είναι ένα πολύ σπάνιο χωρίο μέσα στα γραπτά του Παύλου που υποδεικνύει έναν Ιησού που μάλλον είχε σαρκικό σώμα:

*Προς Γαλάτας 4: 4-7 «ότε δε ήλθε το πλήρωμα του χρόνου, εξαπέστειλεν ο Θεός τον υιόν αυτού, γενόμενον εκ γυναικός, γενόμενον υπό νόμον, ίνα τους υπό νόμον εξαγοράση, ίνα την υιοθεσίαν απολάβωμεν. Ότι δε εστε υιοί, εξαπέστειλεν ο Θεός το Πνεύμα του υιού αυτού εις τας καρδίας υμών, κράζον· αββά ο πατήρ. ώστε ουκέτι ει δούλος, αλλ’ υιός· ει δε υιός, και κληρονόμος Θεού δια Χριστού».*

*(Υπάρχουν δύο ακόμα χωρία που περιέχουν σαρκικό υπαινιγμό: Προς Ρωμαίους 1: 3 «περί του υιού αυτού, του γενομένου εκ σπέρματος Δαυίδ κατά σάρκα» και 2α Προς Τιμόθεον 2: 8. Αλλά αυτά τα χωρία δημιουργούν τρομακτική αντίφαση με γέννηση του Ιησού από την παρθένο Μαρία και το Άγιο Πνεύμα, όπως υποστηρίζουν ο Ματθαίος και ο Λουκάς και το θεμελιώδες δόγμα της χριστιανικής πίστεως και όχι από το σπέρμα του μυθολογικού Δαυίδ. Δεν υπάρχει ξεμπέρδεμα με τις πανταχού παρούσες αντιφάσεις. Ο Παύλος ή όποιος παρενέβαλε αυτό το χωρίο «με πολλή θεϊκή σοφία» ομιλεί για κάποια άοριστη γυναίκα ενώ την Μαρία δεν την έχει αναφέρει απολύτως πουθενά σ’ όλες τις Επιστολές. Χρειάστηκε «πολλή θεϊκή σοφία» για να μας δηλώσει ότι αφού ο υιός του θεού εγεννήθηκε υπό νόμον ε...τότε σίγουρα κάποια γυναίκα τον εγέννησε!).*

Το ότι οι πρώιμοι χριστιανοί μπορούσαν να θεωρούν δυνατόν ότι ο Ιησούς δεν είχε έλθει στη Γη ως άνθρωπος είναι αξιοπαρατήρητο εφ’ εαυτού του (δεδομένου ότι αυτοί ζούσαν καθ’ ον χρόνον ή αμέσως μετά τον κατ’ ισχυρισμό χρόνο που ο Ιησούς ήταν επί της Γης, και θα μπορούσαν να έλθουν σε επαφή με την ακολουθία του ή με αυτόπτες μάρτυρες που ακόμα ζούσαν), αλλά ακόμα επιτρέπει την δυνατότητα για έτι περισσότερο σκεπτικιστικές και αιρετικές απόψεις· όπως π.χ., ότι ο Ιησούς εμφανίστηκε μόνο σε πλατωνικό χώρο, ότι κατοικεί εντός όλων των ανθρώπων, ή ότι στην πραγματικότητα ο Ιησούς δεν παρουσιάστηκε πουθενά, με καμία μορφή, κ,λπ. Εάν ημπορεί να προταθεί το επιχείρημα ότι η αφήγηση των

Ευαγγελίων για τον Ιησού προετίθετο να εκλαμβάνεται ως πλήρως αλληγορική ή συμβολική, και όντως ημπορεί, σίγουρα το ίδιο μπορεί να λεχθεί και για τον δοκητικό Ιησού, και τον Χριστό των οραμάτων των γραπτών του Παύλου.

Το ερώτημα για το πώς είναι δυνατόν οι Επιστολές του Παύλου να περιέχουν έναν τεράστιο αριθμό αντιφατικών χωρίων όχι μόνο προς τα Ευαγγέλια αλλά και προς τις Επιστολές και πολλές φορές προς την ίδια Επιστολή, τα οποία από την μια εκδοχή Χριστιανισμού οδηγούν στην απέναντί της και τανάπαλι και σε βαθμό που ο οιοσδήποτε υποψιάζεται ότι αν αυτά εγράφησαν από το χέρι ενός ανδρός ή ακόμα υπαγορεύθηκαν από το κεφάλι του, τότε σίγουρα αυτός είναι ή σχιζοφρενής, ή ψεύτης και απατεώνας, έχει απαντηθεί από πολλούς ερευνητές. Μερικοί έχουν φτάσει στο σημείο ώστε να υποστηρίζουν ότι ο Παύλος είναι μυθικό και ανύπαρκτο άτομο. Σ' αυτό συνεπικουρεί και το γεγονός ότι δεν υπάρχει απολύτως καμία πρωτογενής ή δευτερογενής, ιστορική, εξω-χριστιανική μαρτυρία για τον Παύλο. Ούτε μισή! Απλώς υπήρχε μια πολυμελής και αξιόλογη ομάδα που εννοούσε τον Χριστιανισμό σύμφωνα με αυτά που γράφουν οι Επιστολές και είτε αυτοί ή οι επόμενοί τους έβαλαν έναν μυθικό Παύλο ως ιδρυτή της και τότε έγραψαν τους μύθους περί αυτού εντός των Πράξεων κατά τον δεύτερο αιώνα. Ο Robert Price που προσφάτως έχει αναλύσει τον Παύλο και τις Επιστολές του εν εκτάσει και έχει λάβει υπ' όψη του τις έρευνες των προηγούμενων ερευνητών κατέληξε στο εξής λογικό και επικρατέστερο συμπέρασμα. Οι Επιστολές ελογοκρίθηκαν και επιμελήθηκαν δυο-τρεις φορές κατά ή μετά τα μέσα του δευτέρου αιώνα από τους τότε ορθοδόξους-καθολικούς χριστιανούς. Αυτοί δεν ετόλμησαν να τις απορρίψουν όλες διότι η τότε Παυλική ομάδα ήταν πολυάριθμη και αξιόλογη. Έτσι για να προσεταιρισθούν τους Παυλικούς αφ' ενός και να ικανοποιήσουν τους ιδικούς τους αφ' ετέρου, εισήγαγαν παρείσακτα χωρία και αλλοίωσαν άλλα ώστε και οι δύο πλευρές να βρίσκουν δικές τους βάσεις εντός των Επιστολών και να μείνουν και οι δύο ευχαριστημένοι. Έτσι δημιουργήθηκε αυτός ο κυκεώνας θεοπνεύστων αντιφάσεων και ασυναρτησιών που όλοι μπορούν να εντοπίσουν ευκολότατα σήμερα και μετά απορούν σφόδρα ή τραβάνε τα μαλλιά τους.

Εάν στα πρώιμα χριστιανικά γραπτά, ο Ιησούς απεικονίζεται ως ένα σχήμα που κατοικεί όχι επί της Γης, αλλά σε ένα άλλο βασίλειο, ή που μάλλον είναι εντελώς πνευματικός, και που επικοινωνεί με τους οπαδούς του διά μέσου οράσεων (οραμάτων) και πνευματιστικών εμφανίσεων, οι κοσμικοί ερευνητές της Βίβλου οφείλουν να συμμεριστούν σοβαρά την άποψη πως πρέπει να βλέπουν τον Ιησού με



τον ίδιο σκεπτικισμό που καταχωρούν και για τους πνευματιστικούς χαρακτήρες της Βίβλου, όπως ο Γαβριήλ, ο Σατανάς, κ.ά.

### **Συμπεράσματα και παρατηρήσεις**

Εάν υπήρχε ένα γήινος ιστορικός Ιησούς, τότε θα προσδοκούσαμε τα γραπτά του Παύλου να τον απεικονίζουν με περισσότερο ιστορικό τρόπο (με κατονομασμένες, βάσιμες και πειστικές πηγές), και σίγουρα θα υπήρχαν πολύ ολιγότερες ασυμφωνίες -και λιγότερη βία- στους αρχαίους και στους συγχρόνους χριστιανούς. Είναι αξιοσημείωτο το ότι πράγματι υπήρχαν πρωτο-χριστιανοί οι οποίοι διατηρούσαν εναλλακτικές απόψεις διά την σαρκική ύπαρξη τού Ιησού. Υπάρχουν επίσης πολυάριθμα χωρία μέσα στις Παυλικές Επιστολές που απεικονίζουν έναν Ιησού πολύ διαφορετικό από την εικόνα των Ευαγγελίων. Ζωγραφίζεται ένας Ιησούς που δεν υπήρξε αναγκαστικά επί της Γης, σε κάποιο χρονικό σημείο της ιστορίας μας.

Το παράδειγμα των Λουδδιτών επίσης καταδεικνύει πως μια κίνηση, ή κινήσεις, και γραπτά μπορούν να αναπηδήσουν από (ή εκ των υστέρων να σχετισθούν με) έναν χαρακτήρα για τον οποίον οι ερευνητές δεν έχουν κανέναν σοβαρό λόγο να υποθέσουν ότι ιστορικώς υπήρχε, και πως μια κίνηση δύναται να έχει πολλές «απαρχές». Διά τούτο δεν είναι αναγκαίο το ότι υπήρξε ένας ιστορικός Ιησούς πίσω από την έναρξη του Χριστιανισμού· τα γραπτά των πρωτο-χριστιανών, καθώς και η καθαρή εξελικτική πορεία των αφηγήσεων μεταξύ των διαθεσίμων βιβλίων, μας παρέχουν άφθονη δικαιολόγηση για να αμφιβάλομε ότι υπήρξε ιστορικός Ιησούς. Καθώς ο Droge εσημείωσε: *«Για να αρχίσεις μια θρησκεία, το μόνο που χρειάζεται είναι ένα όνομα»*.

Όπως έχουμε λοιπόν δει, βασισμένοι στις υπάρχουσες πηγές, υπάρχουν ελάχιστοι λόγοι για να δεχθούμε τους βιβλικούς ισχυρισμούς γύρω από τον Ιησού ως αληθείς. Επί πλέον, ενώ «ο Χριστός της Πίστεως» απορρίπτεται γενικώς από τους κοσμικούς μελετητές και ο «Ιστορικός Ιησούς» αναδύεται ως μία πιο λογική εναλλαγή, έχουμε δει ακόμα ότι και αυτή μπορεί να προσβληθεί σοβαρά, αφού και αυτή παρουσιάζεται ως μια απλουστευμένη και διυλισμένη εκδοχή «Πίστεως στον Χριστό», και ακόμα μοιράζεται τις ίδιες φευγαλέες και απατηλές πηγές. Οι μέθοδοι των ιστορικών που αναφέραμε συγκρίθηκαν με τις μεθόδους των Βιβλικών ερευνητών που ψάχνουν να βρουν αυθεντικό υλικό επί του Ιστορικού Ιησού.

Ανακαλύψαμε ότι τα «αυθεντικά κριτήρια» που χρησιμοποιήθηκαν στις μελέτες

του Ιστορικού Ιησού αφ' εαυτού των είναι ακατάλληλα, ή χρησιμοποιήθηκαν κατά ακατάλληλο τρόπο. Η ασυνέπεια των ιστορικοποιούντων ερευνητών, και ή έλλειψη σκεπτικισμού που τους διακατέχει, αναφέρθηκε επίσης εν συντομία. Πολλές πηγές που συχνά χρησιμοποιούνται τον τελευταίο καιρό στην έρευνα που αφορά τον Ιησού παρατίθενται και κρίνονται. Τελικά καμία εκ των πηγών δεν είναι άμοιρη κριτικής. Η κάθε μία παρουσιάζει μια ποικιλία προβλημάτων και εγείρει σοβαρές ερωτήσεις για την ακρίβεια και την βασιμότητά της.

Σκοπός των εργασιών όπως αυτή εδώ, είναι το κατά πόσο είναι λογικό να αμφιβάλουμε για τον Βιβλικό Ιησού τον οποίο πολλοί χριστιανοί επιμένουν και δέχονται ως Κύριο και Σωτήρα τους. Το συμπέρασμα είναι ότι «σαφώς έχουμε πλήθος λόγων για να αμφιβάλουμε περί του Βιβλικού Ιησού». Επίσης αποδείξαμε ότι οι πηγές είναι τόσο κακές, που είναι εντελώς λογικό να αμφιβάλουμε ακόμα και για έναν απογυμνωμένο, ασήμαντο, μη θαυματουργό Ιστορικό Ιησού. Αποκαλύψαμε ότι δεν υπάρχουν καθόλου πρωτογενείς πηγές δηλαδή στοιχεία που είναι του ιδίου χρόνου με τον Ιησού και ανακοινώθηκαν επ' ευθείας από αυτόπτες μάρτυρες· γεγονός το οποίο αφ' εαυτού του καθίσταται επαρκής λόγος για να έχουμε αμφιβολίες πάνω στις υπάρχουσες πηγές, και ενώ αυτό είναι ένα σπουδαίο επιχείρημα οι ιστορικοποιούντες τον Ιησού το μεταχειρίζονται ανεπαρκώς.

Πολλά προβλήματα ταυτοποιήθηκαν μέσα στις πηγές τα οποία οι ερευνητές οφείλουν να διατιμήσουν, όπως αυτό είναι: υστερόχρονο ή σχετικώς υστερόχρονο, διάδοση και φήμη, πιθανότητα ευσεβούς απάτης, ασάφεια, κλπ. Μερικές εκ των πηγών που υποστήριζαν την ιστορικότητα του Ιησού λανθάνουν να αναφέρουν ακόμα και το όνομά του. Το είδος γραφής των κανονικών Ευαγγελίων, που είναι οι κύριες πηγές στοιχείων για τον Ιησού, έχει καταντήσει ένα ζήτημα που ακόμα και τώρα δεν έχει τακτοποιηθεί και λυθεί από τους ιστορικούς και τους βιβλικούς μελετητές, ενώ είναι προφανές ότι τα Ευαγγέλια δεν είναι αντικειμενικές και βάσιμες ιστορικές εκθέσεις. Δεδομένου ότι τα Ευαγγέλια γράφτηκαν από ανώνυμους συγγραφείς και περιέχουν μυθολογικό και μη ιστορικό υλικό, η βασιμότητα και η ιστορική πρόθεση των Ευαγγελίων μπορεί πολύ εύκολα να απορριφθεί.

Κυρίως αναπτύξαμε το πιο ισχυρό και πιο σημαντικό επιχείρημα. Αυτό είναι το συνεχώς αποδεκτό συμπέρασμα ότι ο Ιησούς των Παυλικών και άλλων Επιστολών διαφέρει πάρα πολύ από τον Ιησού που απεικονίζεται στα κανονικά Ευαγγέλια. Οι νόθες πηγές του Παύλου ξεμπροστιάστηκαν ως αποστάγματα της φαντασίας του, όπως και ο ελαχιστικός και γενικώς άνευ παραπομπών Ιησούς. Στις Επιστολές του

Παύλου και σε άλλες επιστολές ευρέθησαν χωρία που επιδεικνύουν έναν Ιησού που δεν βρέθηκε επί της Γης κατά την γνωστή πρόσφατη ιστορική περίοδο. Όταν οι πηγές που αφορούν τον Ιησού τεθούν κατά σειρά συντάξεως, το ενοποιητικό τόξο που τις επικαλύπτει είναι ότι μια απλή ιστοριούλα (που μάλλον έχει απαρχές πριν τον Ιησού) μιας άλλης καθαρά κοσμικής υπάρξεως, εξελίσσεται, ιστορικοποιείται, και ενώ με το πέρασμα του χρόνου το επεξεργάζονται έτι περισσότερο, τελικά όμως ανέρχεται στην πλέον σκεπτιπιστική σφαίρα απόψεων κατά την σημερινή περίοδο.

Με τον διαφορετικό ελαχιστικό Ιησού του Παύλου που εμφανίζεται πριν από τον Ιησού των Ευαγγελίων και καθώς το γεγονός αυτό αποτελεί ένα σοβαρότατο πρόβλημα για τους ιστορικοποιούντες μελετητές, μια λύση προσφέρθηκε από γνωστούς ερευνητές της Καινής Διαθήκης, όπως τον Bart D. Ehrman: Αυτή είναι η επινόηση πολυαρίθμων προ-Παυλικών Ευαγγελικών πηγών. Αυτή η προσέγγιση αποδείχθηκε να είναι ανεπαρκής, χωρίς κρίση, και ασυνεπής, ειδικά όταν θεωρήσουμε ότι ο Ehrman χλευάζει μια τέτοια προσέγγιση όταν αυτή εφαρμόζεται σε άλλες πηγές. Με το να αναπτύξουμε εν συντομία τους Δοκίτες, εξεθέσαμε ένα προηγούμενο που επιτρέπει την δυνατότητα υπάρξεως πρωτο-χριστιανών οι οποίοι δεν πίστευαν ότι ο Ιησούς ήταν άνθρωπος, ή είχε προσφάτως επισκεφθεί την Γη. Θεωρήσαμε και παραδείγματα ιστορικών κινημάτων τα οποία δεν χρειάστηκαν έναν απλό και ιστορικό ιδρυτή.

Αναφέραμε επίσης ότι ο θρύλος του Ιησού όπως αυτός ευρίσκεται εντός της Καινής Διαθήκης μπορεί να έχει πάρει δάνεια και να έχει επηρεαστεί από προηγούμενα σχήματα, ή και σχήματα του ίδιου καιρού, σωτήρων και διδασκάλων θεϊκών, κοσμικών, μυθολογικών και ιστορικών. (Ο Απολλώνιος Τυανεύς είναι ιστορικό πρόσωπο). Ενώ αυτότο συμπέρασμα μερικές φορές προκάλεσε την αντίδραση των ιστορικοποιούντων τον Ιησού, ιδιαιτέρως δε των χριστιανών απολογητών, είναι φανερό ότι αυτές οι παραλληλίες είναι προφανείς. Ειδικές ομοιότητες μπορεί να μην είναι προφανείς, αλλά τα όμοια περιγράμματα και κίνητρα είναι καθοριστικώς παρόντα· ένα γεγονός που είναι παραδεκτό και από τους πρώιμους χριστιανούς απολογητές, όπως ο Ιουστίνος ο Μάρτυς, ο Τατιανός, ο Τερτυλλιανός, κ.ά. Αυτές οι ομοιότητες προσφέρουν έτι περισσότερους λόγους για να αμφιβάλομε όχι μόνο για τον Βιβλικό Ιησού, αλλά και για τον ούτως αποκαλούμενο «Ιστορικό Ιησού».

Δεν επεκταθήκαμε σε μαθηματικές πιθανότητες βασισμένες το Θεώρημα του Thomas Bayes (1702-1761) με τις οποίες αν τα βάλομε όλα κάτω αποδεικνύεται

ότι η πιθανότητα υπάρξεως τού βιβλικού ή του ιστορικού Ιησού είναι απαγορευτική. Αυτό το θέμα έχει αναπτυχθεί σε αρκετή βιβλιογραφία.

Μια ενδιαφέρουσα τάση που ξεπετάχθηκε εσχάτως είναι το ότι πολλές συνιστώσες διαφόρων μυθικιστικών θεωριών για τον Ιησού, όπως η έλλειψη πρωτογενών πηγών, η γενική αβασιμότητα των Ευαγγελίων, ο ελαχιστικός Ιησούς των Επιστολών και οι παραλληλίες με προηγούμενα ή σύγχρονα μυθικά σχήματα, έχει γίνει αποδεκτή από αμφοτέρους τους Μυθικιστές και τους Ιστορικοποιούντες. Μόνο στα υπερκείμενα συμπεράσματα διαφέρουν, και όσον αφορά τους θιασώτες των ΜΘΙ αυτοί μάλλον έχουν το θάρρος να θέσουν την πειστικότητά τους επί τάπητος όταν «καταβάλλεται η προσπάθεια για να λυθούν τα υπάρχοντα ερωτήματα».

Αναπτύσσουμε μια επίκριση του προσφάτου βιβλίου του Bart Ehrman «Did Jesus Exist?» (=Υπήρξε ο Ιησούς;). Φυσικά, συμφωνούμε όταν το ερώτημα τίθεται για τον Ιησού της Καινής Διαθήκης, ο οποίος **δεν** αποδεικνύεται ότι ιστορικώς υπήρχε (μάλλον, αποδεικνύεται ότι δεν υπήρχε), αλλά διαφωνούμε στην επιμονή του Ehrman ως προς την ύπαρξη ενός Ιστορικού Ιησού και εκθέτουμε τις ασυνέπειες του· δηλαδή και κυρίως, τα προνόμια που απονέμει σε βιβλία που μετ' ολίγον πολύ εύκολα απορρίπτει όταν τίθενται υπό εξέταση οι υπερφυσικοί ισχυρισμοί που περιέχουν. Ταυτοποιήθηκε ένας αριθμός προβλημάτων στην προσέγγιση του Ehrman, όπως: Η αχρείαστη και άστοχη επίθεσή του στα διαπιστευτήρια των Μυθικιστών, η εισαγωγή και χρησιμοποίηση φανταστικών πηγών που ο ίδιος εφηύρε (για τις οποίες ισχυρίζεται ότι υπάρχει ένα τεράστιο πλήθος αλλά δεν έχουμε καμιά στα χέρια μας), τα αδικαιολόγητα, αστήρικτα και εκπληκτικά συμπεράσματά του (όπως, ενώ δηλώνει ότι οι αναφορές του Τακίτου βασίζονται σε φήμες και διαδόσεις, μετά όμως κάνει στροφή και ισχυρίζεται ότι τα χωρία αυτά παρέχουν ανεξάρτητη επιβεβαίωση και αποδεικνύουν ότι οι Ρωμαίοι του πρώτου αιώνας ε γνώριζαν ότι ιστορικός Ιησούς υπήρχε), την απόδοση προνομίων και προτεραιότητας στα Ευαγγέλια, ενώ αυτός ο ίδιος πολλές φορές έχει παραδεχθεί ότι είναι αβάσιμα κείμενα, και γενικώς την αντιφατική και ασυνεπή προσέγγισή του.

Η στιγμιαία απόρριψη των διαφόρων μυθικών θεωριών περί Ιησού εκ μέρους του Ehrman, ως μη έχουσες κατ' αυτόν σχέση με το ζήτημα, συνδυαζομένη με την υποτονική θετική του στάση, το μόνο που αποδεικνύει και αυτό με πολύ μεγάλη δυσκολία είναι η δυνατότητα (κατ' αντίθεση προς την πιθανότητα ή ακόμα την βεβαιότητα την οποία ο Ehrman ισχυρίζεται) της ιστορική υπάρξεως τού Ιησού.

Τελικά δεν υπάρχει καμία περαιτέρω ανάγκη για περισσότερη επίκριση αυτής της απογοητευτικής εργασίας του εκ μέρους μας, διότι εντωμεταξύ και συγκεκριμένα, ο ιστορικός Richard Carrier είχε δημοσιεύσει την ακόλουθη σαρωτική επιθεώρηση:

*Όσο κακά και αν είναι αυτά τα είδη των αυτο-αντιφάσεων και σφαλεροτήτων (και υπάρχουν περισσότερα από ένα), πολύ χειρότερο είναι το πώς ο Ehrman κινείται από την δυνατότητα των υποτιθεμένων πηγών προς το συμπέρασμα ότι είχε αποδείξει ιστορικότητα. Προβάλλει ως επιχείρημα το ότι οι Μάρκος, Ματθαίος, Λουκάς, Ιωάννης, Θωμάς (ναι, ο Θωμάς) και διάφορα άλλα κείμενα περιέχουν βάσιμο υλικό. Άλλα πάλι δεν έχουν, κ.ο.κ., και διά ταύτα «έχομε» μιλιούνια από πρώιμες πηγές. Στην πραγματικότητα δεν έχομε αυτές τις πηγές, ούτε είμαστε βέβαιοι ότι υπάρχουν, και ακόμα αν ήμασταν, δεν έχομε κανέναν τρόπο να γνωρίζομε τι έλεγαν. Ο Ehrman επανειλημμένως παραθέτει ψευδείς ιστοριούλες, ακόμα και ιστοριούλες που αυτός ο ίδιος ομολογεί ότι είναι ψευδείς (πράγματι, ακόμα και ψευδείς ιστοριούλες από χαλκευμένα κείμενα!) ως ενδείξεις για την ύπαρξη του Ιησού, που είναι το πιο απίστευτα παράλογο πράγμα που θα μπορούσα να φανταστώ ότι κάποιος ιστορικός πράττει... Δεν έχω άλλη επιλογή παρά να καταδικάσω αυτό το πράγμα καθώς δεν είναι τίποτα περισσότερο παρά ένας λυπηρός φόνος των ηλεκτρονίων και των δένδρων.*

Ο Carrier ομιλεί με το είδος τιμιότητας και πνεύματος που ένας ανεξάρτητος ερευνητής δύναται να διαθέσει, και συνεχίζει με το να επικρίνει την χρήση των Αραμαϊσμών από τον Ehrman:

*Αλλά παρατηρήσατε τι συμβαίνει όταν θέσομε εντός της εκθέσεως το εξής: Ο Μάρκος επένδυσε μια σκηνή με μια δανεισμένη και μεταφρασμένη γραμμή από την Βίβλο, και ο Ehrman επιθυμεί να πιστεύει ότι αυτό αποτελεί απόδειξη για την ιστορικότητα τού Ιησού. Πραγματικά. Σκεφτείτε αυτό για μια στιγμή. Μετά τραβήξετε μια κλωτσιά στο βιβλίο του να πάει την άλλη άκρη του δωματίου και ξεθυμάνετε την οργή σας. Πως μια ιστοριούλα κακοφτιαγμένη στα Αραμαϊκά αποδεικνύει ότι οι χαρακτήρες σ' αυτή την ιστοριούλα υπήρχαν;*

Ο Carrier επικρίνει περισσότερο το ότι ο Ehrman βασίζεται υπερβολικά σε εσωτερικές μεμνημένες εκθέσεις, τον απατηλό τρόπο του με τον οποίο ενοχοποιεί τις μυθικιστικές θεωρίες ως απίθανες, και αναφέρει ότι, «Βιογραφίες εγράφησαν και για μη υπαρκτούς ανθρώπους (όπως οι Ρωμύλος, Νούμα, Κοριολανός, Ηρακλής,

και Αίσωπος)». Όπως και ο Απόστολος Παύλος έτσι και ο Ehrman σταθερά βασίζεται σε φανταστικές πηγές, πράγμα που προφανώς δεν είναι η μέθοδος με την οποία ικανοί και αντικειμενικοί ιστορικοί προσπαθούν να κάνουν την δουλειά τους. Παρά την αποτυχία τού Ehrman και την παραπάνω άνευ περιτροπών επιθεώρηση, ο Ehrman αξίζει αναγνώριση για την άμεση απόρριψη του Βιβλικού Ιησού, όταν αυτή συνήθως και ιδιαιτέρως υποτίθεται στις βιβλικές σπουδές, και ίσως άθελα του προάγει την επίγνωση της θεωρίας των μυθικιστών. Ο Ehrman όμως θα είχε προσφέρει μεγαλύτερη υπηρεσία στην ακαδημαϊκή κοινότητα, εάν είχε κάνει μια τίμια προσπάθεια.

Παρ' εκτός και βρεθούν άλλες πειστικές ενδείξεις για έναν βιβλικό, ή ιστορικό Ιησού, ή καθαρά μυθικό Ιησού ή για τις πεποιθήσεις των πρωτο-χριστιανών στο μέλλον, η πιο λογική στάση περί Ιησού είναι η πλήρης απόρριψη του «Ιησού της Πίστεως» ή του «Βιβλικού Ιησού» και η διατήρηση μιας στάσεως αγνωστικιστικού τύπου για έναν κοσμικό-λαϊκό και ασήμαντο «Ιστορικό Ιησού». Ίσως να υπήρχε ένας τέτοιος Ιησούς, ίσως όχι. Εν τη απουσία πειστικών ενδείξεων, είναι δυνατόν, αλλά όχι κατ' ανάγκην πιθανό, και βεβαίως όχι βέβαιο. Όπως ο Price προηγουμένως παρατήρησε ακόμα και αν υπήρχε ένας Ιστορικός Ιησούς, δεν υπάρχει ουσιαστικά τίποτα που μπορούμε να πούμε γι' αυτόν με βεβαιότητα· μια θέση που είχε διαπιστώσει και διακηρύξει πριν χρόνια ο πολυτάλαντος, πολυμαθής Βρετανός Bertrand Russell. Πολλοί απολογητές εσφαλμένως αντιπροτείνουν ότι ο Ιησούς Χριστός είναι αναγκαίος για την έναρξη και ανάπτυξη του Χριστιανισμού.

Στην πραγματικότητα, εάν θεωρήσουμε την έλλειψη πρωτογενών πηγών, τις αργοπορημένες και αμφίβολες δευτερογενείς πηγές, την ύπαρξη πρωτο-χριστιανών που πίστευαν σε πολλές «μυστικιστικές», εκδοχές του Ιησού, καθώς και την δημιουργία πολλών θρησκειών που οι χριστιανοί ευρίσκουν «προφανώς εσφαλμένες», καθιστούν προφανές το ένα και μοναδικό πράγμα ότι **δεν χρειαζόμαστε να εξηγήσουμε** ότι η απαρχή του Χριστιανισμού είναι ένας ιστορικός Ιησούς Χριστός. Υπάρχουν πολλές σημαντικές συνέπειες εκ της δυνατότητας τού ότι ο Ιησούς ήταν τελείως ένα μη ιστορικό πρόσωπο, που κυρίως περιφερόταν γύρω και μέσα στους ισχυρισμούς που οι διάφορες χριστιανικές ομάδες επρότειναν. Εάν μπορούσε να αποδειχθεί (πράγμα που δεν μπορεί να γίνει πέραν πάσης αμφιβολίας ακόμα) ότι ο «Ιστορικός Ιησούς» δεν υπήρχε, τότε ο «Χριστός της Πίστεως» θα καταλυόταν αυτομάτως, και προφανώς μαζί του όλες οι παραδοσιακές μορφές του Χριστιανισμού.

Για τους χριστιανούς εκείνους των οποίων οι πίστεις εξαρτώνται από την

πραγματική βεβαιότητα της ιστορικότητας του Ιησού, πράγμα αρκετά σωστό και δίκαιο δεδομένων όλων των αμφιβολιών, το συμπέρασμα ότι ή ιστορικότητα του Ιησού είναι αβέβαια, θα μπορούσε να έχει μεγάλες επιπτώσεις επί της πίστεως των. Το ότι πράγματι η ύπαρξη του Ιησού είναι αβεβαία θα είναι επίσης υποβοηθητική πληροφορία για 'κείνους τους ερευνητές (όπως ο Richard Dawkins, ο Hector Avalos, κ.ά.) που προτίθενται να αντιμάχονται τους θρήσκους φονταμενταλιστές. Εάν δεν μπορούμε να είμαστε βέβαιοι ότι ένας κοσμικός-λαϊκός, μη θαυματουργικός Ιστορικός Ιησούς υπήρχε, τότε πως είναι δυνατόν να είμαστε βέβαιοι ότι ένας πολύ λιγότερο πιθανός Βιβλικός Ιησούς πρέπει να υπήρχε; Μια πολύ θετική επίπτωση αυτή της ανακαλυφθείσας αβεβαιότητας θα μπορούσε να είναι ότι η επικέντρωση των σπουδών που αφορούν τον Ιησού πρέπει να μεταφερθεί από τα διάφορα αχρείαστα και ανεπιτυχή εξουσιαστικά λόγια και έργα στα καλά και σωστά (γιατί υπάρχει και πολλή σαβούρα) μηνύματα που οι διδαχές προβάλλουν (τα οποία πολλοί εκ των πιστών τα κατακρατούν ως αξιαγάπητα μέσα στις καρδιές των), είτε προέρχονται από ένα ιστορικό Ιησού είτε όχι ή από κάπου αλλού.

Όσοι πάλι δεν πείθονται (είτε διά θρησκευτικούς ή ψυχολογικούς ή πολιτισμικούς ή άλλους λόγους είτε διότι παραμένουν πιστοί και δεν μπορούν να ζήσουν χωρίς πίστη), από τα στοιχεία και τα επιχειρήματα που παρουσιάζομε εδώ, όπως και από πολλά άλλα στοιχεία που έχομε παρουσιάσει αλλού (αντιφάσεις, αοριστολογίες, βάρβαρες και ανήθικες ιστορίες σχιζοειδείς αφηγήσεις, σαχλαμάρες, κ.λπ., της «θεόπνευστης» Βίβλου και ολοκλήρου του Χριστιανισμού), για το ότι η ιστοριούλα του Ιησού είναι μια αλλοπρόσαλλη και ατυχής μυθολογία, ή τουλάχιστον να αμφιβάλουν περί αυτής, το μόνο πια που τους μένει είναι η μηχανή του χρόνου και τίποτα άλλο. Να μούνε μέσα σ' αυτή την τρομερά τεχνολογική μηχανή ή οποία θα τους μεταφέρει πίσω στον χρόνο και στον συγκεκριμένο τόπο για να γίνουν οι ίδιοι εκεί και τότε οι αυτό-πτες μάρτυρες αυτής της μυθολογικής απάτης. Μιας απάτης που επικράτησε λόγω του Κωνσταντίνου και της μάνας του Ελένης, του πυρός και σιδήρου που εγκαινίασαν μεθόδους και μέσα τις οποίες διατηρήσαν για πολλούς αιώνες οι μετέπειτα χριστιανοί που αγαπούσαν ακόμα και τους εχθρούς των και όχι λόγω του Παύλου, των Αλιέων της Πεντηκοστής ή του Αγίου Πνεύματος, και η οποία επέφερε μύρια όσα δεινά στην δύστυχη ανθρωπότητα! Δυστυχώς τότε ούτε ο Δίας της Ελλάδος ούτε ο Jupiter της Ρώμης επενέβη για να αποτρέψει την τρομερή καταστροφή που επακολούθησε ενώ τα 97% του πλήθους τον θερμοπαρακαλούσαν να κάνει ακριβώς αυτό, και συνεπώς αν επενέβαινε δεν θα κατέλυε την ελευθερία της βουλήσεώς των αλλ' αντιθέτως θα την επιβεβαίωνε με

το να απαντήσει και να συντρέξει στις πηγαίες και ελεύθερες παρακλήσεις των...  
Γιατί άραγε; Ο νοών νοησάτω!

## **Ιωάννης Νεοκλής Φιλάδελφος Μ. Ρούσσο**

### Βιβλιογραφία

+

Βίβλος (Παλαιά και Καινή Διαθήκη)

Ευαγγέλιο του Θωμά

Ειρηναίος Λυώνος, Κατά των Αιρέσεων

Κλήμης Αλεξανδρείας, Στρωματείς

Φίλων Αλεξανδρείας, Τα έργα του Φίλωνος

Οριγένης Αλεξανδρείας, Κατά Κέλσου

1. Acharya S, Christ in Egypt, The Horus-Jesus Connection, Stellar House Publishing, 2008.

2. Acharya S, Krishna, Buddha and Christ Unveiled, AUP, 2004.

3. Acharya S, The Christ Conspiracy, the Greatest Story Ever Sold, AUP, 1999.

4. Hector Avalos, The End of Biblical Studies, Prometheus Books, 2007.

5. William Arnal, The Collection and Synthesis of 'Tradition' and the Second-Century Invention of Christianity, Method and Theory in the Study of Religion 23, no. 3-4, 2011.

6. Marcus J. Borg and Ray Riegert, Jesus and Buddha: The Parallel Sayings, Berkeley, CA, Ulysses Press, 1999.

7. Bruce D. Chilton and Craig A. Evans, eds., Studying the Historical Jesus, Leiden: Brill 1994.

8. Richard Carrier, Ehrman on Jesus: A Failure of Facts and Logic, Internet, 2012.

9. Richard Dawkins, Show contempt for Faith, internet, 2012.

10. John Dominic Crossan, A revolutionary Biography, San Francisco, Harper San Francisco 1994.

11. Earl Doherty, Jesus: Neither God Nor Man - The Case for a Mythical Jesus, Age of Reason Publications, First Edition, 2009.



12. Earl Doherty, *The Jesus Puzzle, Did Christianity begin with a mythical Christ?*, Canadian Humanist Publications Ottawa, Canada, 1999, or *Age of Reason Publications*, 2005.
13. Arthur J. Droge, *Jesus and Ned Ludd, What's a Name? Caesar*, 2009.
14. Bart D. Ehrman, *Did Jesus Exist?*, New York: Harper One, 2012.
15. Bart D. Ehrman, *Jesus: Apocalyptic Prophet of the New Millennium*, Oxford University Press, 1999.
16. Bart D. Ehrman, *Lost Christianities*, Oxford University Press 2003.
17. Bart D. Ehrman, *Lost Scriptures*, Oxford University Press 2003.
18. Bart D. Ehrman, *Misquoting Jesus, A Story Behind Who Changed the Bible and Why*, Harper Collins Publishers, 2005.
19. Bart D. Ehrman, *The Orthodox Corruption of Scripture: The Effect of Early Christological Controversies on the Text of the New Testament*, Oxford University Press, USA, February 29, 1996.
20. Robert Walter Funk, *Honest to Jesus, Jesus for the New Millennium*, San Francisco, Harper San Francisco, 1996.
21. John G. Gager, *Scholarship and Moral Vision: David Flusser on Jesus, Paul and the Birth of Christianity*, *The Jewish Quarterly Review* 95, no. 1, 2005.
22. John G. Gager, *Ehrman on Historicity Recap*, Internet, 2012.
23. M. Gabriela Garcia-Teruel, *The Untold? True? Story That Inspired the Legend*, New Yoer, Peter Lang, 2007.
24. Christopher Hitchens, *god is not Great, How Religion Poisons Everything*, 12 Twelve, 2007.
25. R. Joseph Hoffmann, *The Jesus Tomb Debacle*, Internet, 2012.
26. Karen L. King, *Factions, Variety, Diversity, Multiplicity*, *The Study of Religion*, 2011.
27. Matt Jackson-McCabe, *The Messiah Jesus in the Mythic World of James*,

Journal of Biblical Literature 122, no. 4, 2003.

28. Raphael Christopher Lataster, *There was no Jesus, There is no God, A Scholarly Examination of the Scientific, Historical, and Philosophical Evidence & Arguments for Monotheism*, 2013.

29. Gerd LUDemann, *Early Christianity according to the Traditions in Acts, A commentary, and what Jesus really said and did* (translated from German), Fortress Press, Minneapolis 1989.

30. Gerd LUDemann, *The Great Deception, and what Jesus really said and did* (translated from German), Prometheus Books, 1999.

31. Gerd Luedemann, *Opposition to Paul in Jewish Christianity* (translated from German), Fortress Press, Minneapolis 1989.

32. Gerd Luedemann, *Paul, Apostle to the Gentiles, Studies in Chronology*, (translated from German), Foreword by John Knox Fortress Press, Minneapolis 1984.

33. Gerd Luedemann, *Paul as a Witness to the Historical Jesus,*” in *Sources of the Jesus Tradition: Separating History from Myth*, ed. R. Joseph Hoffmann, Amherst, NY: Prometheus Books, 2010.

34. Gerd Luedemann, *The Resurrection of Jesus, History Experience Theology*, (translated from German), Fortress Press, Minneapolis 1994.

35. John P. Meier, *A Marginal Jew, Rethinking the Historical Jesus*, New York, Doubleday, 1991.

36. Joseph McCabe, *The Myth of the Resurrection and other Essays*, Prometheus Books, 1993.

37. Elaine H. Pagels, *The Gnostic Gospels*, New York, Vintage Books 1989.

38. Robert M. Price, *Deconstructing Jesus*, Prometheus Books, 2000.

39. Robert M. Price, *The Amazing Colossal Apostle: The Search for the Historical Paul*, Signature Books, February 15, 2012.

40. Robert M. Price, *The Christ Myth Theory and Its Problems*, American Atheists

Press, 2011.

41. Robert M. Price, *The Incredible Shrinking of the Son of Man*, Prometheus Books, 2003.

42. Robert M. Price, *The Pre-Nicene New Testament, Fifty-four Formative Texts*, Signature Books, 2006.

43. Robert M. Price and Jeffery Jay Lowder, *The Empty Tomb: Jesus Beyond the Grave*, Prometheus Books, 2005.

44. Robert M. Price and Luke Muehlhauser, *How to study the Historical Jesus*, 2010.

45. Albert Schweitzer, *The Mysticism of Paul the Apostle*, New York: Macmillan, 1960.

46. Albert Schweitzer and William B. D. Montgomery, *The Quest of the Historical Jesus, A Critical Study of its Progress from Reimarus to Wrede*, London, Adam & Charles Black, 1910.

47. Richard Smith et al., eds., *The Nag Hammadi Library in English*, 3rd edition, San Francisco: Harper & Row, 1988.

48. James Tabor, *Paul as Clairvoyant*, Internet, 2012

49. Einar Thomassen, *'Forgery' in the New Testament*, Cambridge University Press, 2007.

50. Robert Louis Wilken, *The Christians as the Romans Saw Them*, 2nd edition, New haven, CT: Yale University Press 2003.

51. Frank R. Zindler, *The Jesus The Jews Never Knew; with the appendix: Sepher Toldoth Yeshu, and the Quest of the Historical Jesus In Jewish Sources*, American Atheist Press, Cranford, New Jersey, 2003.

52. Frank R. Zindler, *Through the Atheist Eyes, Scenes From a World That Won't Reason*, AAP, Cranford, NJ, 2011. Four Volumes.

Volume I, Religions and Scriptures.

Volume II, Science and Pseudoscience.

Volume III, Debates.

Volume IV, Omnium-Gatherum.

53. Samuel Ziner, *The Gospel of Thomas, In the Light of Early Jewish, Christian and Islamic Esoteric Trajectories*, London: Matheson Trust, 2011.